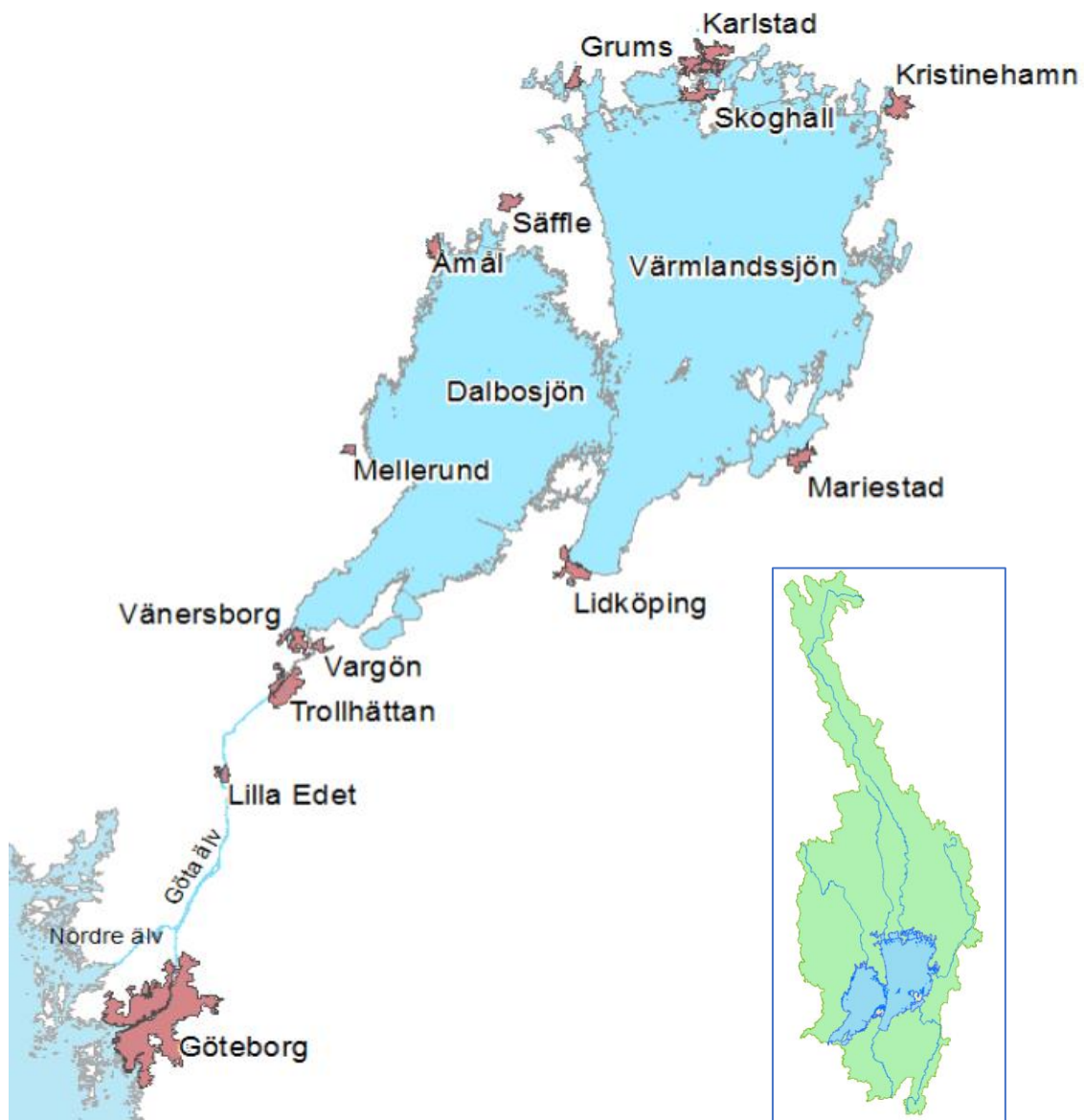

An aerial photograph of a dam structure, likely a lock or sluice gate, situated in a rocky, mountainous area. The dam consists of several concrete structures with metal railings and ladders. Water is visible flowing through the central opening of the dam. The surrounding terrain is rugged and rocky, with some green vegetation. The overall scene is industrial and engineering-focused.

Slussarnas historia

Slussar i Trollhätte kanal

Vattensystemet Vänern och Göta älv

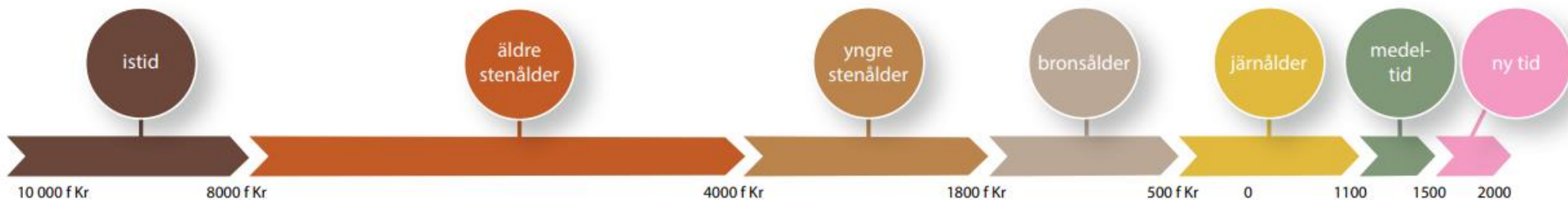
Vänern är Europas tredje största sjö och samlar vatten från ett område som motsvarar cirka 10 procent av Sveriges yta. Sjön tappas enbart genom Göta älv – landets största vattendrag med ett medelflöde på omkring $550 \text{ m}^3/\text{s}$. Det enda utloppet gör Vänern särskilt känslig för översvämningar.

Historiskt har återkommande översvämningar orsakat stora problem, särskilt under 1700- och 1800-talen. Förslag om att sänka Vänerns nivå genomfördes aldrig. I stället började sjön regleras på 1930-talet, i takt med utbyggnaden av vattenkraften.

De första människorna och älven

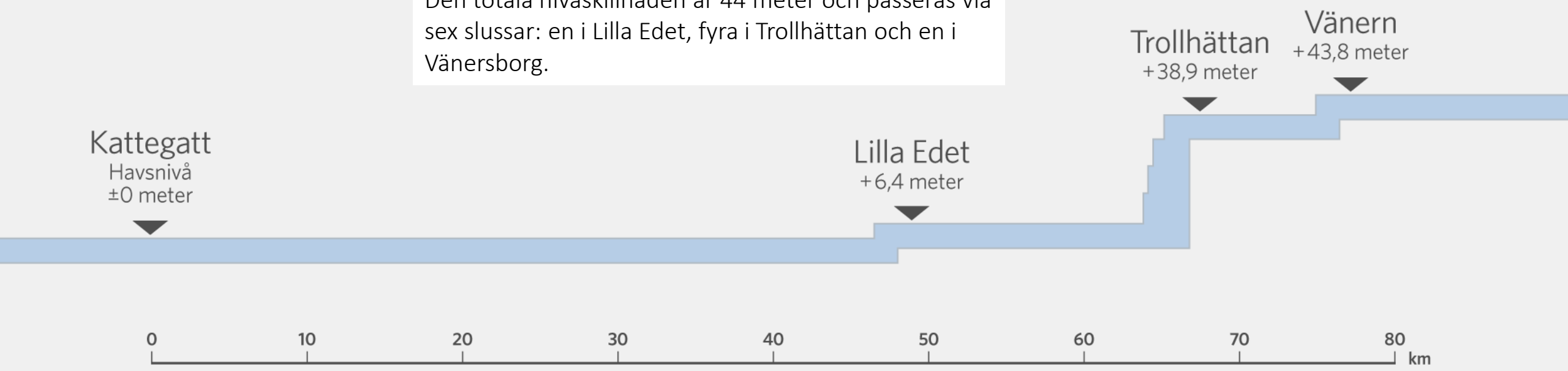
För omkring 10 000 år sedan, när isen drog sig tillbaka, sökte sig människor upp längs en betydligt bredare älv än i dag. Havet nådde långt in och vattnen var rika på fisk och marina däggdjur som säl och val – något som bekräftas av fyndet av en rätval vid bygget av E6.

I dag finns säl kvar nedströms vid Lilla Edet. Uppströms tar det stopp – en följd av senare tiders reglering med slussar och vattenkraft.

Trollhätte kanal är 82 km lång, varav 10 km är grävd och sprängd kanal och resten naturlig farled i Göta älv. Den totala nivåskillnaden är 44 meter och passeras via sex slussar: en i Lilla Edet, fyra i Trollhättan och en i Vänersborg.

Göta älv har länge varit en viktig vattenväg som löper bred och lugn genom landskapet. Vid Lilla Edet bryts flödet – här kommer det första fallet.

Cataractae Albi Gothicae.
TROLLHÄTTAN.

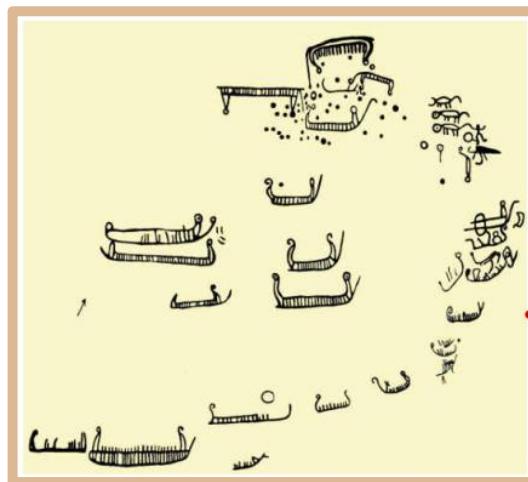
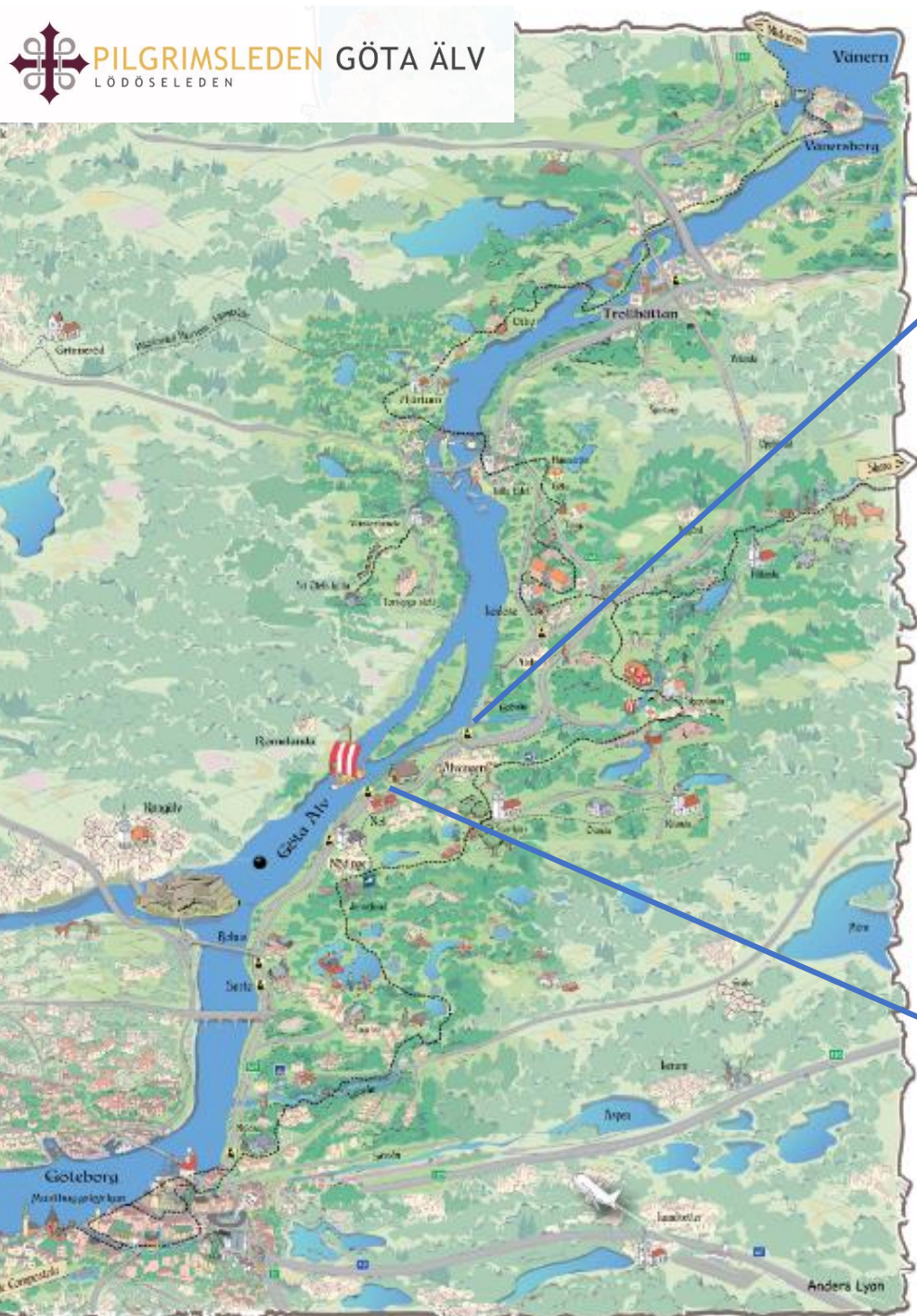
Vid Trollhättan förändras
landskapet dramatiskt och
fallhöjden blir 44 meter.

I Vänern ligger slussen i en grävd kanal vid sidan av Göta älv, för att undvika fallen vid Vargön.

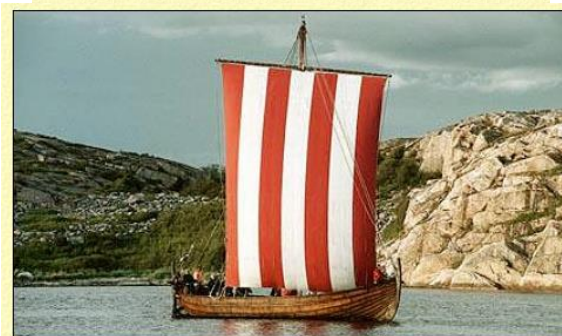
Göta älv skymtar i bakgrunden.

Hällristningen på Jätteberget i Alvhem är älvdalens största. Illustration ur *Kring Göta älv*.

Vidfamne i sin hemmahamn, bred och stabil - sju ton ek och sju ton sten

Skeppet Vidfamne, en rekonstruktion av Äskekärrskeppet
Foto: Rolf Olsson

Äskekärrskeppet. Göteborgs stadsmuseum.

Älven som färdväg genom historien

Göta älv har länge varit en viktig färdväg. Redan under bronsåldern avbildas båtar på hällristningen i Alvhem.

Under järnåldern användes älven flitigt. I Äskekärr har arkeologer funnit Sveriges mest kompletta vikingaskepp.

År 1064 ska den norske kungen Harald Hårdråde ha färdats uppför älven med en flotta på 60 fartyg. Fallen vid Lilla Edet, Trollhättan och Vargön var hinder – här fick fartygen dras förbi på land.

Fallen vid Trollhättan var fruktade – det största kallas Helvetesfallet. Här tvingades man bära förbi båtarna. Offergåvor till gudarna förekom också, bland annat guldsmycken. En avbildning visar guden Tyr som offerar sin hand i Fenrisulvens gap.

Två brakteater i guld från mellersta järnåldern, funna 1844 i närheten av fallen i Trollhättan, nära Ekeblads sluss. Foto: Historiska museet. Erkännande 2.5 Sverige (CC BY 2.5 SE).

Älven som gräns och barriär

Under medeltiden och fram till 1600-talet var Göta älv gräns mellan Sverige, Norge och Danmark. Striderna var återkommande och drabbade befolkningen hårt – gårdar och kvarnar vid älven brändes.

Samtidigt var sjövägen via Östersjön och Öresund osäker. Behovet av en trygg inre transportled växte.

Under 1500-talet börjar Gustav Vasa se möjligheten att göra älven segelbar mellan Västerhavet och Vänerne – med hjälp av slussar.

Utdrag ur Carta Marina 1530.

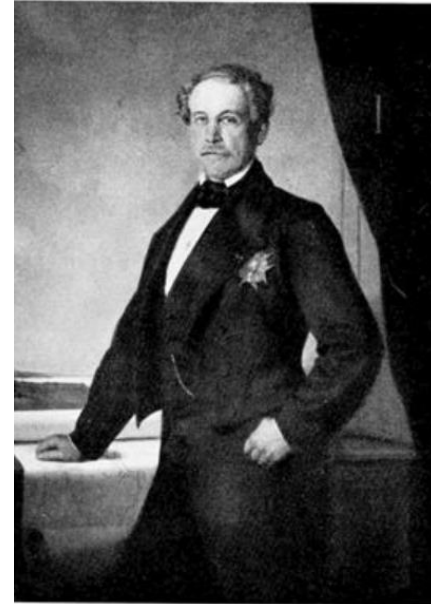
Karl IX

Christopher Polhem

Eric Nordewall

Nils Ericson

Vilhelm Hansen

Fem generationer slussar i Trollhätte kanal

Slussbyggande från 1600-talet till 1900-talet

De första slussarna tar form

I början av 1600-talet tar Gustav Vasas son Karl IX initiativ till de första slussarna.

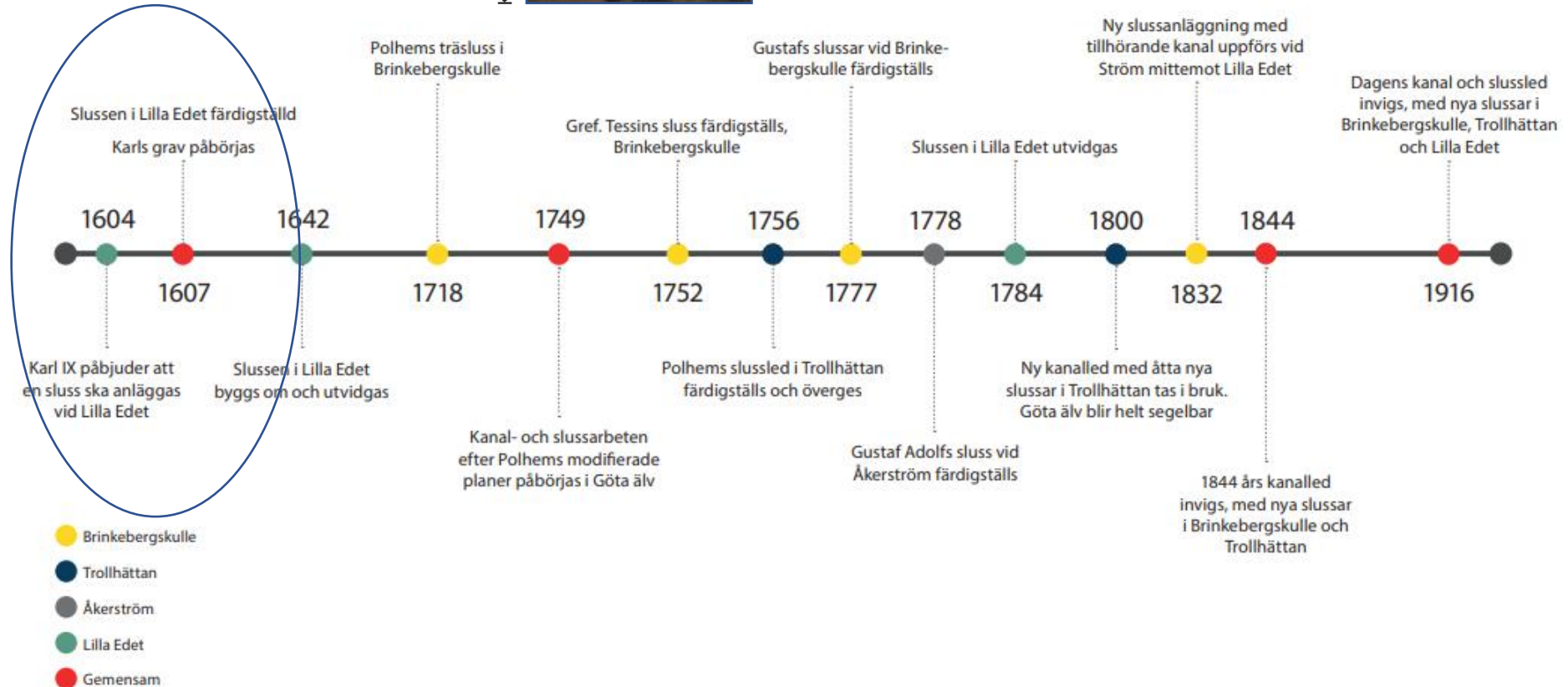
År 1604 ger han order om att en sluss ska byggas i Lilla Edet.

Slussen står klar 1607. Samtidigt påbörjas arbetet med slusskanalen i Vänersborg – Karls grav.

Karl IX

Tidslinje Trollhätte kanal

Utbyggnaden tar fart

Under 1700-talet fortsätter utbyggnaden av slussarna.

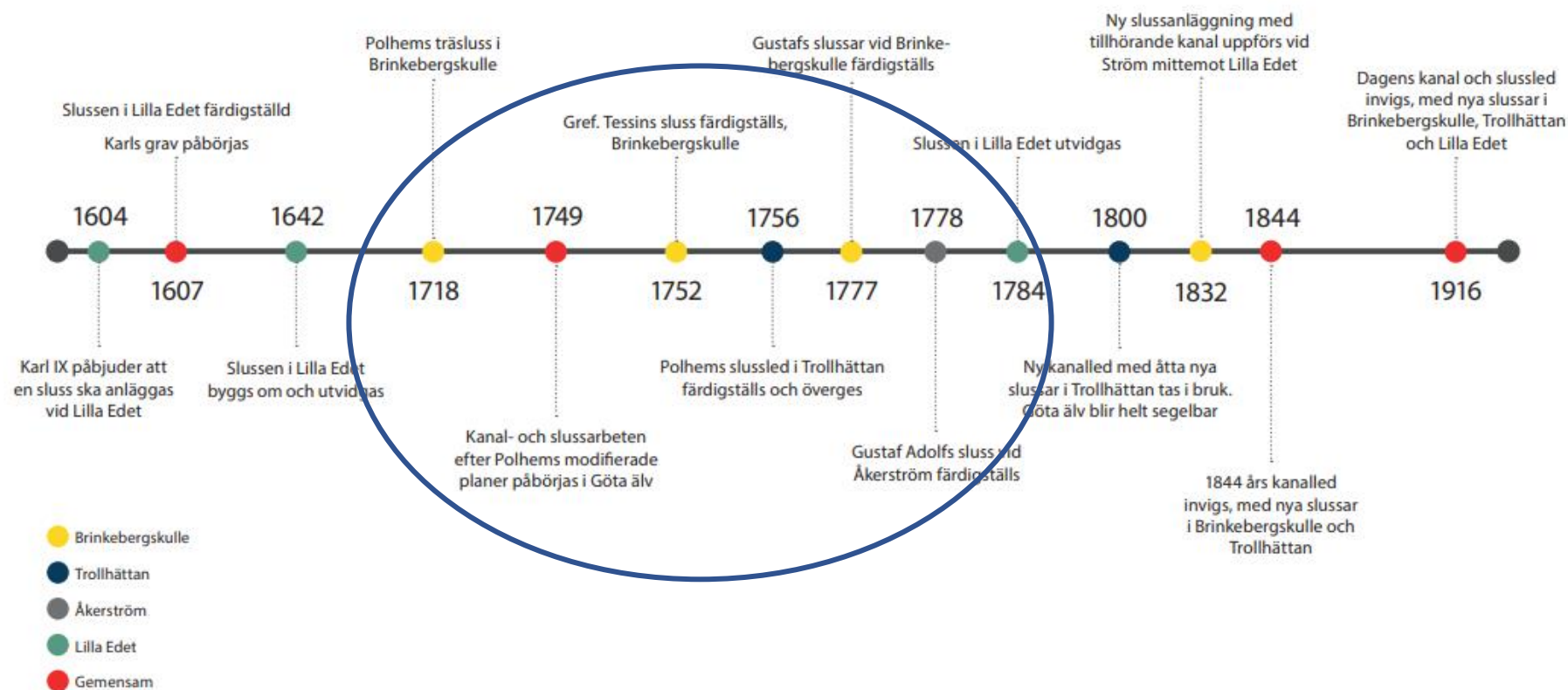
I Vänersborg färdigställs slussleden vid Brinkebergskulle efter Christopher Polhems ritningar.

Han försöker också bygga slussar i Trollhättan men arbetet misslyckas och överges.

Christopher Polhem

Tidslinje Trollhätte kanal

1800 års slussar – genombrottet

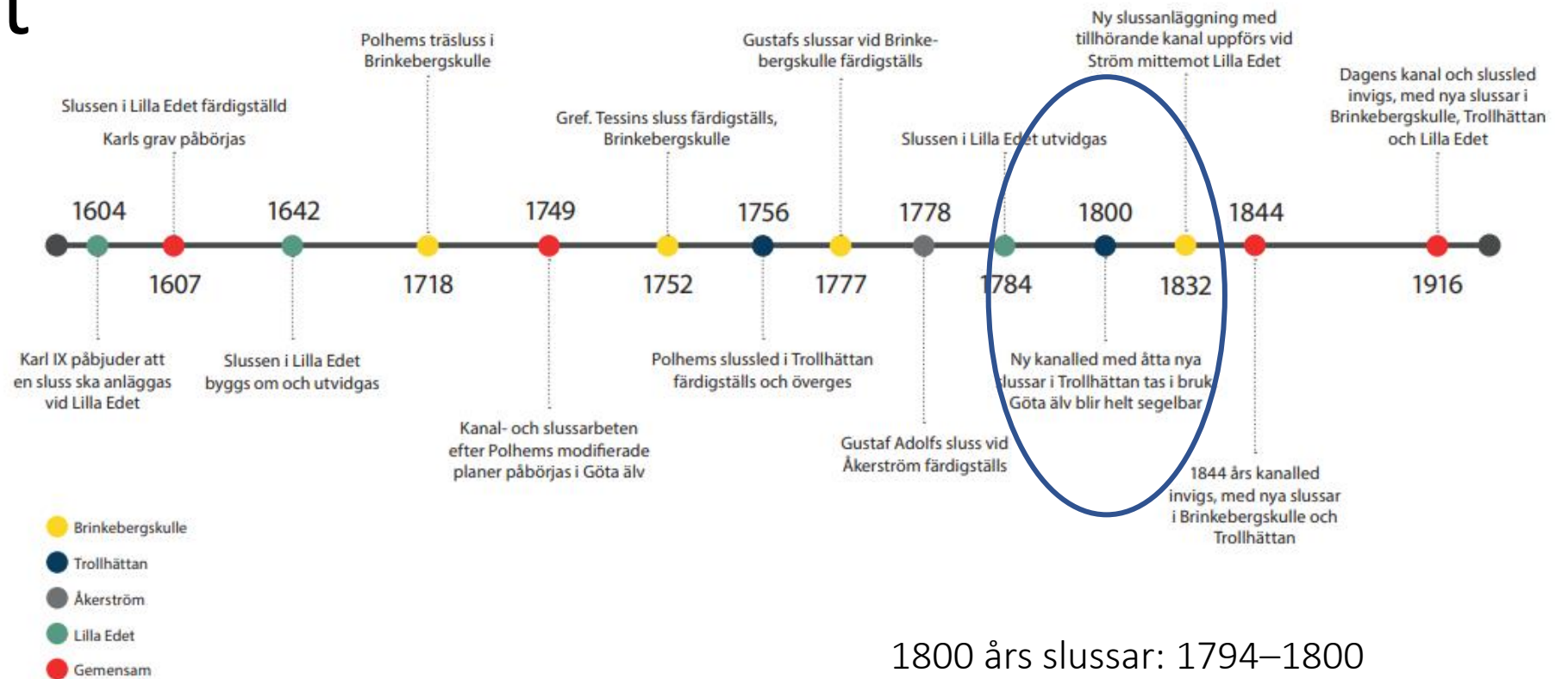
I början av 1800-talet blir hela sträckan mellan Vänern och Västerhavet blir segelbar.

Detta möjliggörs av slussleden i Trollhätte kanal, med Bergkanalen och 1800-talets slussar i Trollhättan.

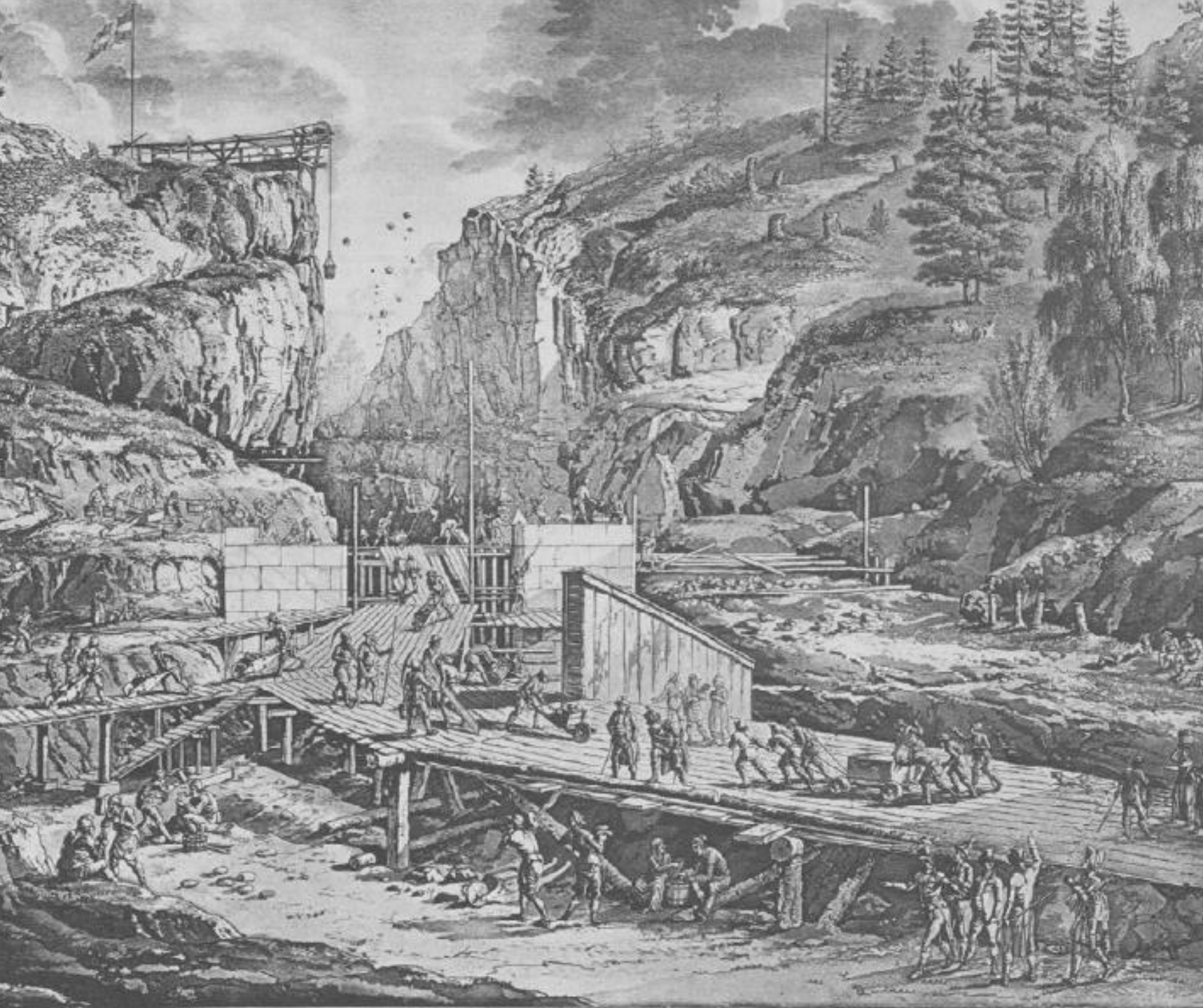
Eric Nordewall

Tidslinje Trollhätte kanal

1800 års slussar: 1794–1800

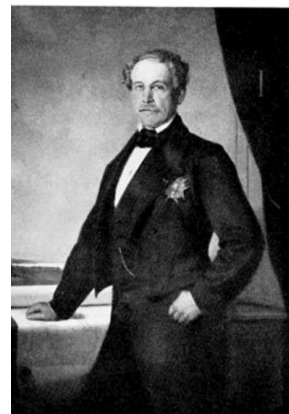
Arbetet med att spränga och bygga slussarna i Trollhättan i början av 1800-talet var omfattande och krävande. Så här såg det ut en vanlig dag på jobbet.

En ny slussled 1844

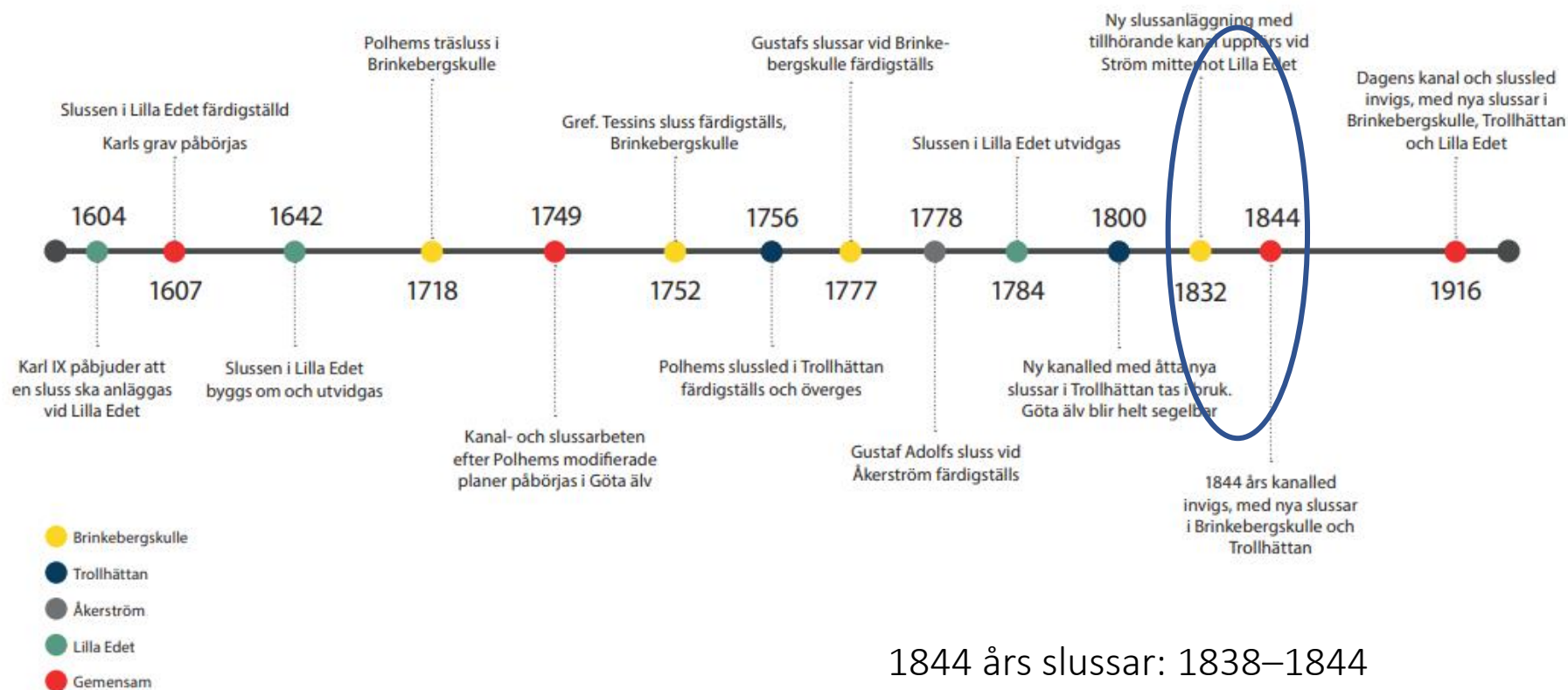
Redan 40 år senare är det dags igen. 1844 står en ny slussled klar, anpassad till trafiken på Göta kanal.

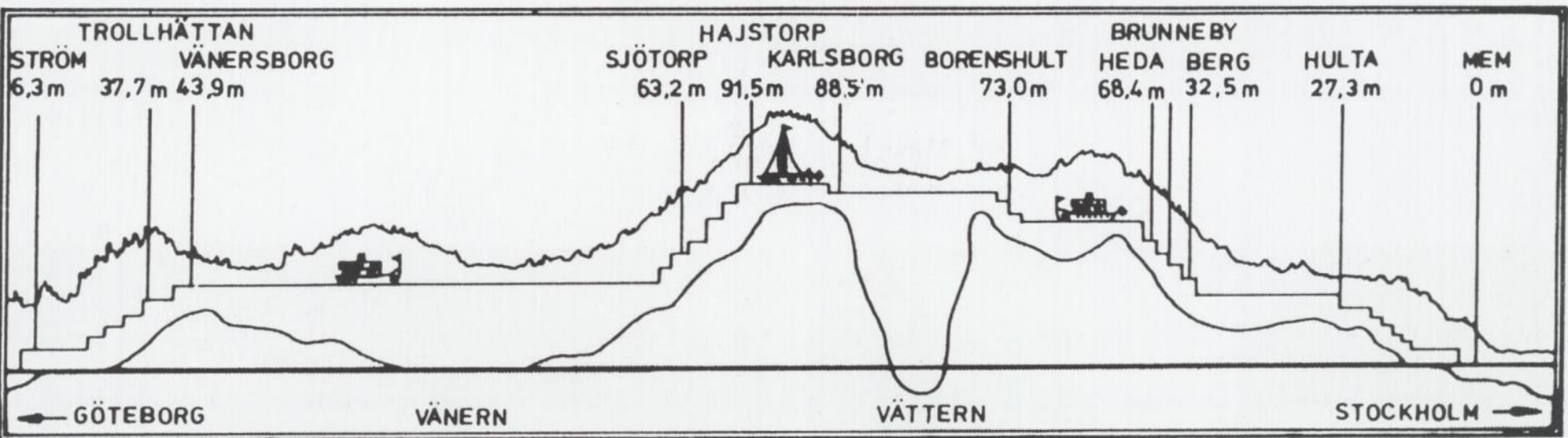
Arbetet leds av Nils Ericson och nya slussar byggs i Vänersborg och Trollhättan.

Nils Ericson

Tidslinje Trollhätte kanal

Med Göta kanal och Trollhätte kanal binds landet samman. För första gången blir det möjligt att segla hela vägen från Östersjön till Västerhavet.

En modern kanal växer fram

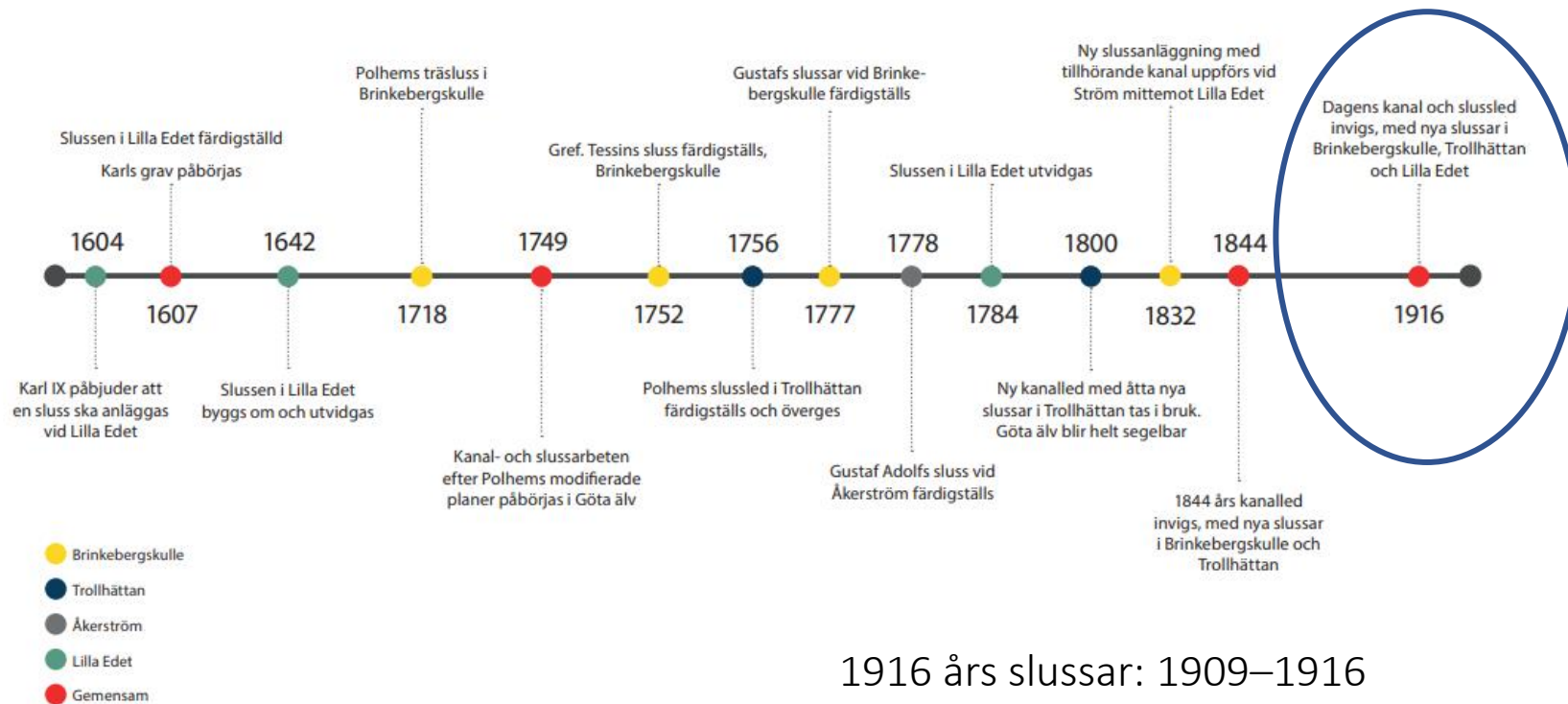
År 1904 tar staten över Trollhätte kanal. Efter omfattande utredningar börjar kanalen byggas om 1909.

1916 öppnar en ny och modern farled för trafik.

Vilhelm Hansen

Tidslinje Trollhätte kanal

1916 års slussar: 1909–1916

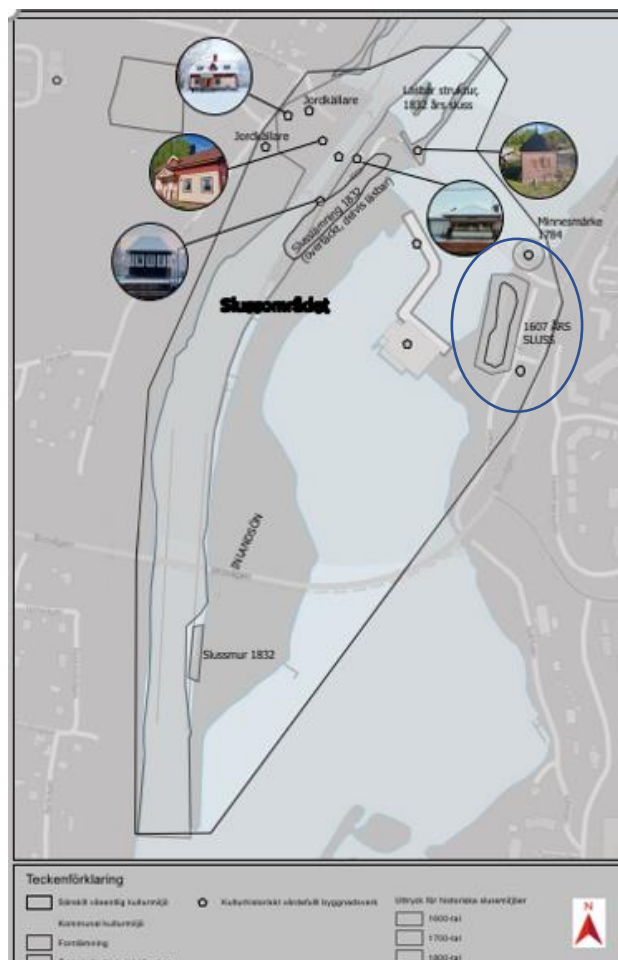
Lilla Edet

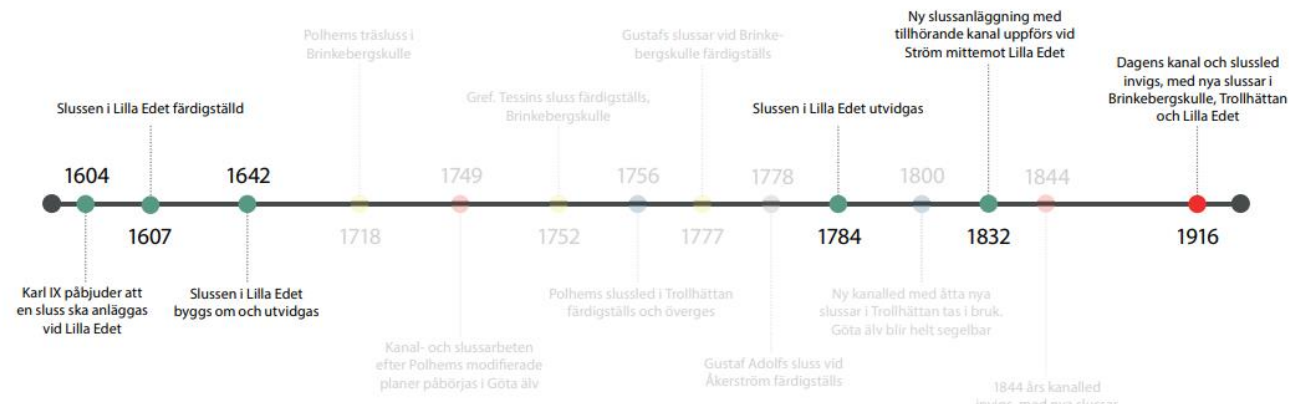
Tre slussgenerationer i Lilla Edet

Öster om älven i Lilla Edet finns Sveriges äldsta sluss från 1604.

Sedan dess har platsen utvecklats i flera steg och rymmer i dag tre slussgenerationer.

Tidslinje kanaler och slussar Lilla Edet

Figur 6. J. Fredrik Weinbergs akvarell från Lilla Edets östra strand, 1803. I förgrunden syns den gamla slussen och virkesupplag till de många sågverken som låg här. I bakgrunden, på den bohusländska sidan, skymtar Ströms slott med tillhörande sågverk nere vid älven.

Från östra till västra sidan

I början av 1800-talet flyttas slusskanalen till älvens västra sida, med en ny kanal och två slussar. Samtidigt bildas inlandsön av uppschaktade massor.

I dag finns spår av 1800-talets slussar kvar, men mycket är borta. Här går också 1916 års slussled.

KANALER OCH SLUSSAR I LILLA EDET

1607 års slusskanal

Sveriges första sluss. Även kallad "Karl IX:s sluss". Skadad i flera gränsfejder under 1600-talet. Gustav III lät renovera och utvidga den på 1780-talet, vilket en minnesplakett från tiden berättar om. Tagen ur bruk under 1830-talet. Viss renovering genomfördes i samband med kraftstationens uppförande under 1920-talet. Klassad som fornlämning, L1966:6636.

1832 års slusskanal

Den första slusskanalen uppförd vid Ström, med den övre respektive nedre slussen markerade i blått. Den övre slussen fylldes igen och asfalterades över omkring år 1980 för att bereda parkeringsyta åt Inlands bruk, som låg på holmen i älven fram till 2013. Fornlämningsnummer L1965:399.

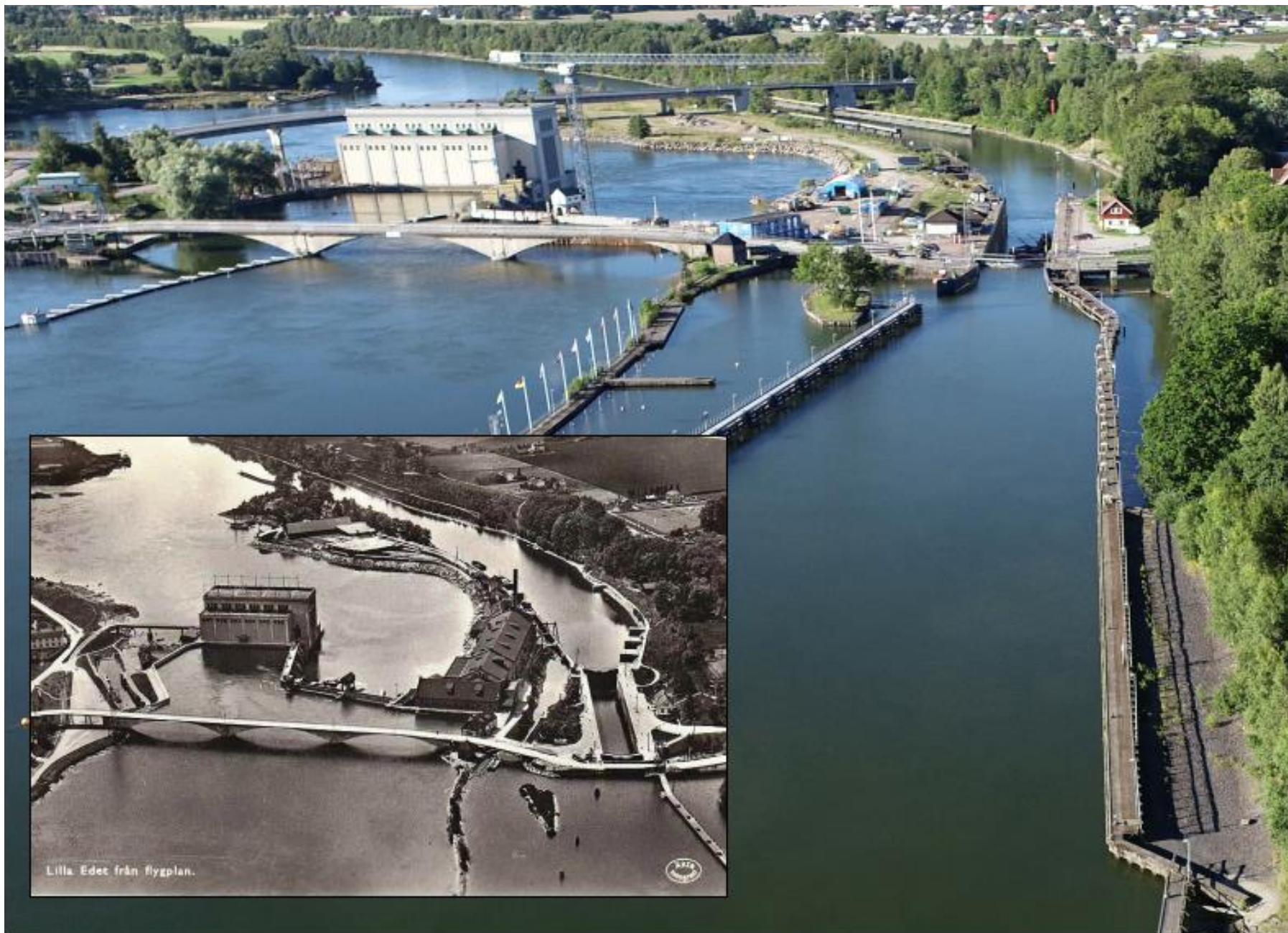
1916 års slusskanal

Dagens slusskanal.

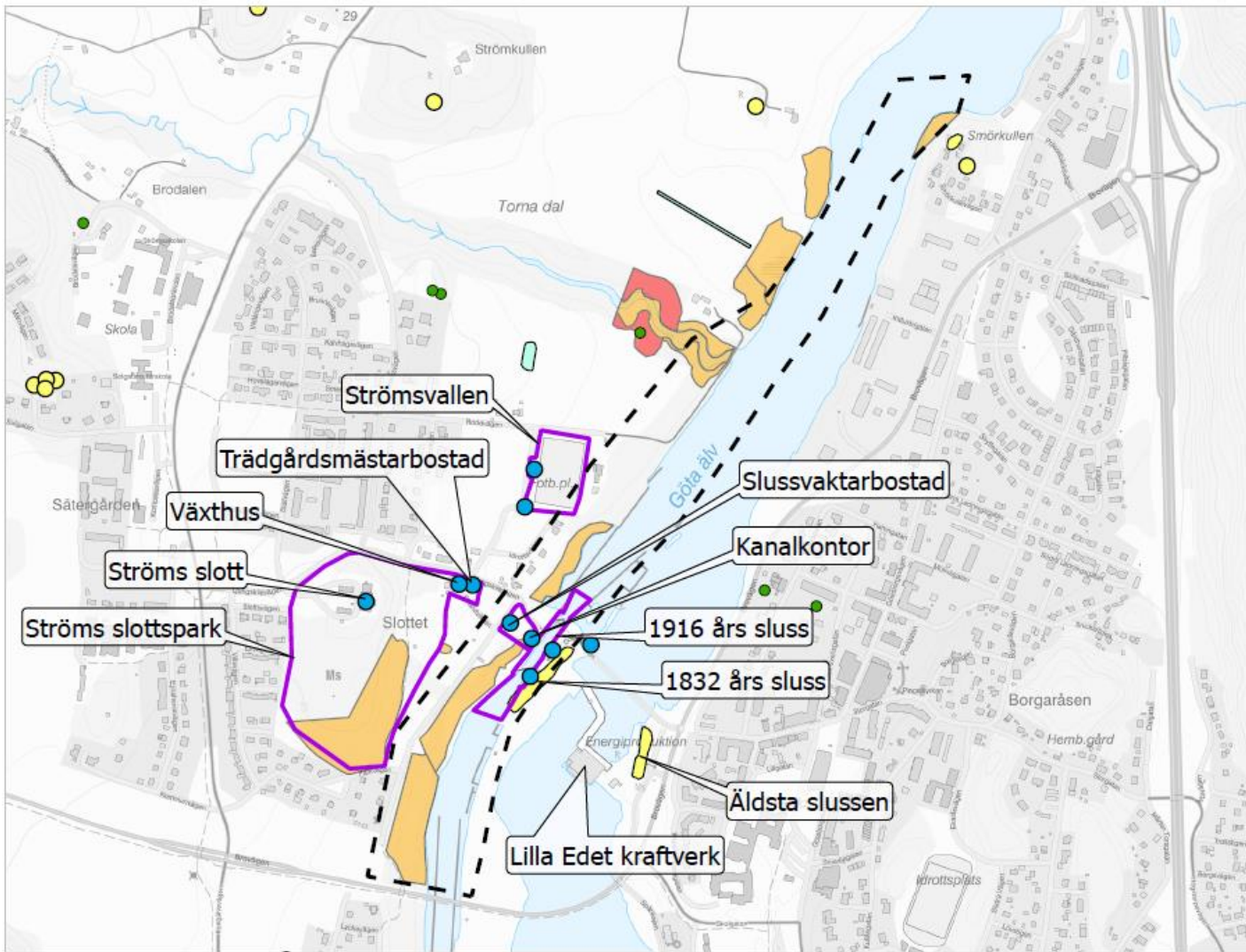

Figur 30. Kartan till vänster visar 1832 års sluss. På flygfotot till höger, taget 1979, syns 1800-talets övre sluss i förhållande till 1916 års sluss. 1800-talsslussen är nästan helt tom på vatten och hela slussmuren syns. Bevarade strukturer som i dag synliggör det gamla slussinloppet är markerade i rött. På fotot syns att slussporten från 1800-talet (grön ring) var bevarad. Troligen satt den kvar tills slussen fylldes igen följande år. En del av muren där porten satt, samt en del av portens öppningsanordning, är synliga i dag. Karta och flygfoto från Lantmateriet.

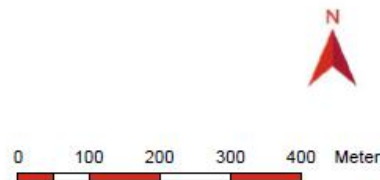

Figur 79. Vy över dagens fall- och slussområde sett från norr, med motsvarande vy på ett vykort från 1940-talet infällt. Igenfyllningen av 1800-talsslussen, tillkomsten av den nya bron samt rivningen av Inlands bruk utgör de största förändringarna mellan fotograferingstillfällena.

Teckenförklaring

- Korridor
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad
- Lämning
- Lämning
- Kulturmiljö hög känslighet
- Skyddsvärt träd
- Generellt biotopskydd
- Naturvärdesklass 2
- Naturvärdesklass 3

© Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kulturmiljö och skydd

Slussmiljön i Lilla Edet ingår i det kommunala kulturmiljöprogrammet.

1604 och 1832 års slussar är skyddade som forn lämningar.

Hela miljön saknar däremot skydd som riksintresse för kulturmiljövård eller byggnadsminne.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

Slussarna i Lilla Edet som del i Trollhätte kanal

- Tre generationer slussar inom ett avgränsat område
- 1607 års sluss - Trollhätte kanals, och Sveriges, första sluss. Tillhörande minnessten
- 1832 års slusskanal (igenfylld) som del i 1844 års kanalprojekt (L1965:399). Bevarat murparti från nedre slussen samt granitpollare (L2024:2751). Murparti med trolig koppling till slussen (L2024:2756)
- Slussarnas utformning och tekniska lösningar
- Tydlig sammankoppling med älven med vida siktlinjer över älvrummet
- 1916 års sluss och slussmiljö med byggnader med specifika funktioner, varav manöverhytt och ställverk är typbyggnader som finns på andra platser längs kanalen
- Modern manöverhytt - det senaste tillägget i slussmiljön och en typbyggnad som finns även vid de andra slussarna längs kanalen

VÄRDEBÄRANDE UTTRYCK

SLUSS

- Funktionen som sluss
- Slussens murverk och trappor i granit som är hantverksmässigt utförda
- Monumental betongstomme, mycket modern för uppförandetiden, under granitbeklädningen
- Slussens konstruktion och tekniska lösningar
- Bevarade ursprungliga stegar, anhaltsnockar och gjutjärnspollare samt räcken och handledare
- Samband med manöverhytt, manöverbyggnad och kanalkontor
- Slussen som en del i 1916 års kanalprojekt och dess samband med slussarna i Brinkebergskulle och Trollhättan

Till slussens kulturmiljövärden hör bevarade murar, kajer, dragvägar, trappor, handledare och räcken, pollare samt andra angöringspunkter.

En sammanhållen slussarkitektur

Gemensamt för alla de tre platserna är en sammanhållen slussarkitektur, präglad av 1800, 1844 och 1916 års slussgenerationer.

Vi känner igen samma idé som i järnvägens stationsmiljöer – en helhet av byggnader och funktioner.

Kraftiga granitklädda murar, nästan borglika konstruktioner och de typiska manöverhytterna. Detaljer som blå smidesstaket och byggnader i sekelskiftesarkitektur, målade i gult och rött.

Figur 65. Södra slussporten med murverk och manöverhytt. Porten är inte ursprunglig.

Figur 64. Murverk och trappa med bevarade smäckra järnräcken samt manöverhytt tillhörande 1916 års slussanläggning.

Figur 89. Kanalkontoret.

Figur 98. Slussvaktarbostaden sedd från väst (Strandvägen).

Trollhättan

Ett hinder i älven

I Trollhättan stoppade fallen trafiken. Varor fick lastas om och transporteras förbi på land.

Vid mitten av 1700-talet krävdes upp till 900 hästar för att dra godset förbi fallen.

Toppö, Stamsfall vid Trollhättan.

Utsikt från Toppö i Trollhättan.

Figur 29. Vy över Toppöfallet från söder på ett koppartryck av J.F. Martin, 1790, strax innan 1800 års slussled började anläggas. Sjöfartsverket. Infällt: detalj från karta i Krigsarkivet från 1790-talet, som visar Trollhättefallen sedda från söder. Gullö längst upp, sedan Toppö, Stampeströmmen, Helvetesfallen och Olidehålan. Invid forsarna syns ett flertal byggnader.

Profil av Elvius sluss

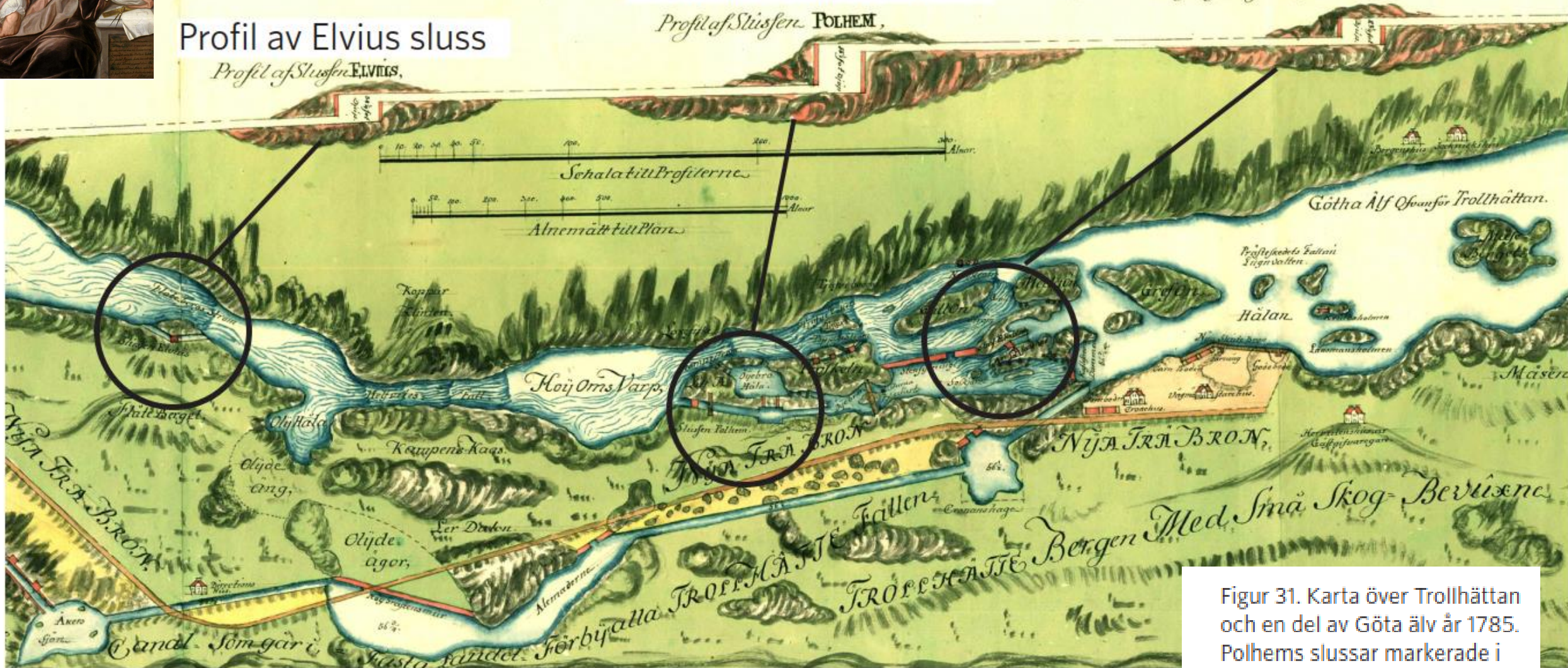
Profil af Slusfen ELVIUS,

Profil av Polhems sluss

Profil af Slusfen POLHEM,

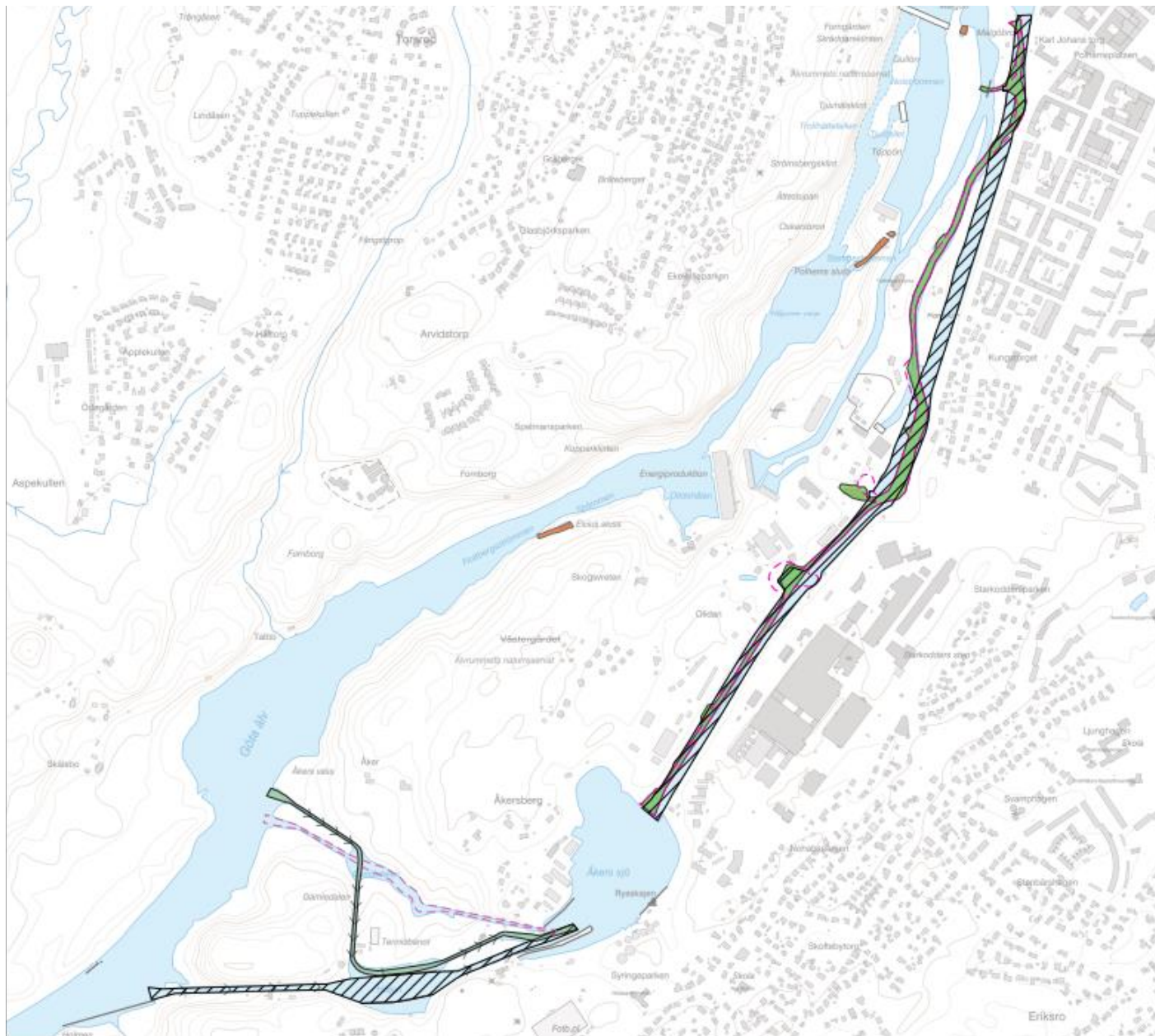
Profil av Ekeblads sluss

Profil af Slusfen Graf EKEBLAD,

Figur 31. Karta över Trollhättan och en del av Göta älv år 1785. Polhems slussar markerade i rött. Profiler syns upptill. Topografiska kartor, Krigsarkivet.

Christopher Polhem försökte lösa problemet genom att bygga slussar i Göta älv men lyckades inte. Utmaningen var för svår.

Kanal- och slussgenerationer, Trollhättan

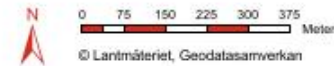
- Polhems slussled, 1750-tal
- 1800
- 1844
- 1916

Spår av tre generationer

Arbetet med Bergkanalen inleds i början av 1800-talet, då de första slussarna byggs i Gamle dal.

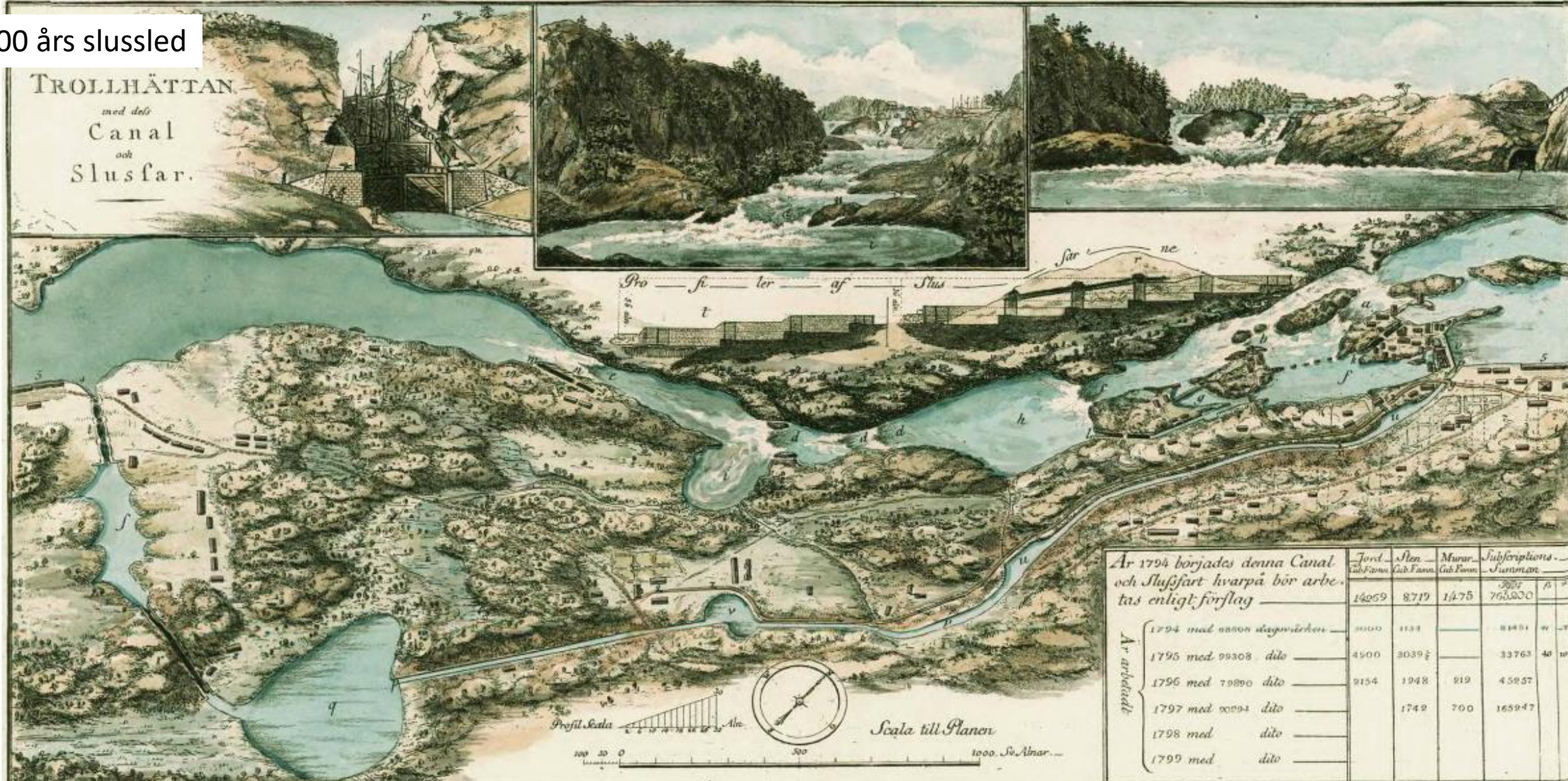
1844 byggs kanalen ut och anpassas och 1916 tillkommer dagens slussled.

Bilden visar tre generationer kanalleder och slussar.

Figur 55. Kartan visar de olika sluss- och kanalgenerationerna i Trollhättan, inklusive Polhems slussar från 1750-talet som aldrig togs i bruk.

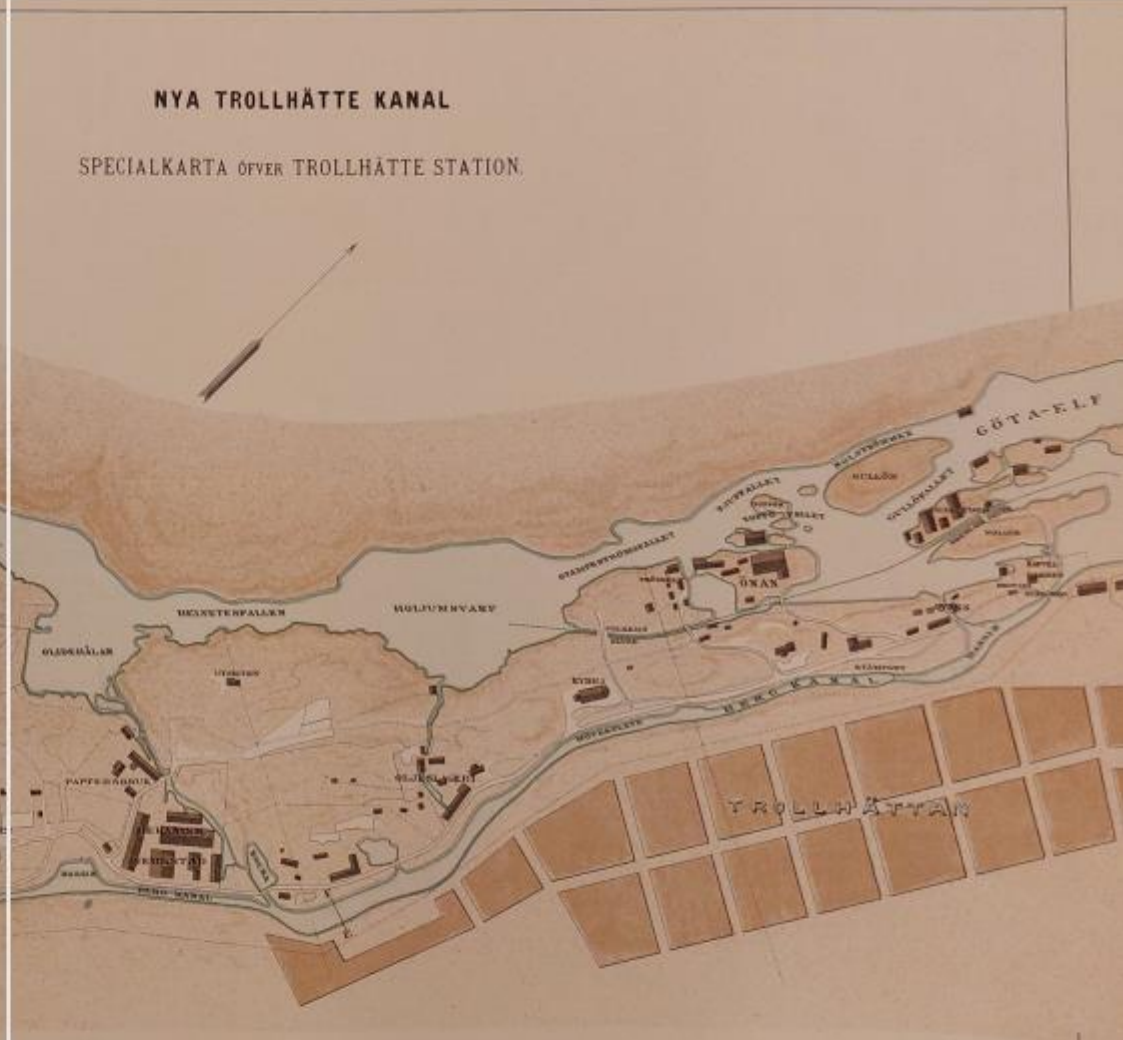
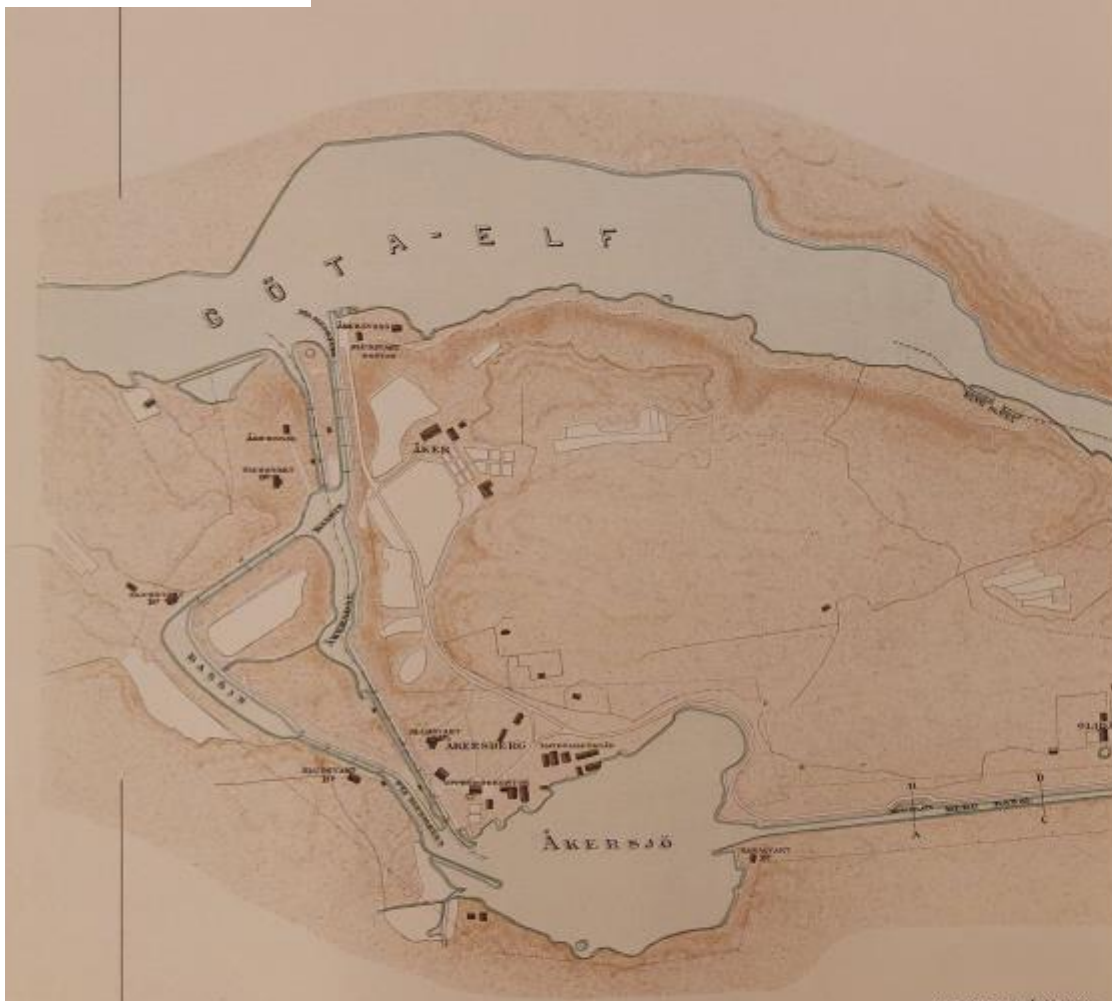
1800 års slussled

a. Gullö, b. Loppö, c. Stampströms, d. Helvetes-Fallen, e. Flottbergs Strömen, f. Hålan, g. Håkans hamn, h. Højoms varp, i. Olide hålan, k. Ekoblads, l. Polheims, m. Elvö-Sluffar, dessa blefvo onyttiga genom Flottbergs Dammens vid n. obestånd som borde uppdamma Helvetes Fallen, o. Kafvel Dammen, ppp. Nya Canalen, hvars längd från Kafvel dammen til q Akers Sjö är 3300, minsta bredd 100, och som går genom Akers dal, t. 3 Slussar murade af huggen Sten med 20 alnars sänkning; hela sänkingen från Kafvel til Sluss då denne tillstes kan vattnet i Canalen och de 5 öfre Slussar urtappas, y. Vindbrygg, z. En träd bro öfver berg och dalar för Varu transport, 7. Ustakade tomter, 8. Sjuk hus.

Figur 17. "Trollhättan med dess canal och slussar", som visar 1800 års kanal- och slussled i Trollhättan. Kanalen har förlagts öster om älven och går genom Åkerssjö. De två slussstrapporna till vänster i bild. Karta: Krigsarkivet.

1844 års slussled

..... 2-4 FLOERS KANAL, BÖRNAS I BÖRNAS AF 1800 TALET
MED EN FÄLLNINGEN
..... FLÖDE KLUBBEN, ÖPPNAD FÖR TRAFIK 1844

Odaterad karta över Trollhätte kanal från 1800-talets senare del. Här syns tydligt slussleder och bebyggelse kring kanalerna innan 1916 års led byggdes.
Källa: Regionarkivet.

I 31 35

Trångt i slussarna –
långa köer av fartyg.

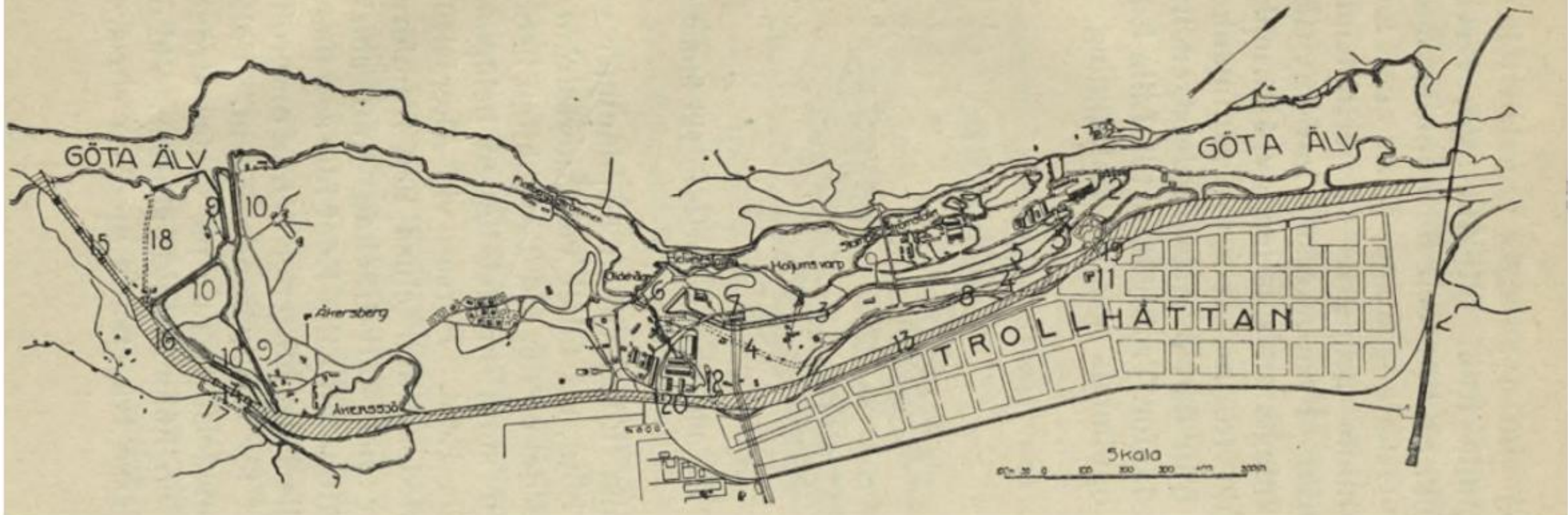

Åkerssjö, 15 augusti 1911

1800 års slussled

3. Regleringsdamm.	6. Kraftverkets maskinhus.	11. K. Trollhätte kanal- och vattenverks förv. byggnad.	14. Enkelslussen vid Åkerssjö.	17. Förbiledningstunnel.
2. Intag till kraftkanal.	7. Ställverkshus.	12. Torrdockan.	15. Nya slusstrappan vid Holmen.	18. Bräddavloppstunnel.
3. Kraftkanal.	8. Gamla trafikkanalen.	13. Nya trafikkanalen.	16. Höljan.	19. Ny gatubro.
4. Framtida kraftkanal.	9. Slusslinje färdig 1800.			20. Nydqvist & Holms järnvägsbro.
5. Avstängningslucka.	10. Slusslinje färdig 1844.			

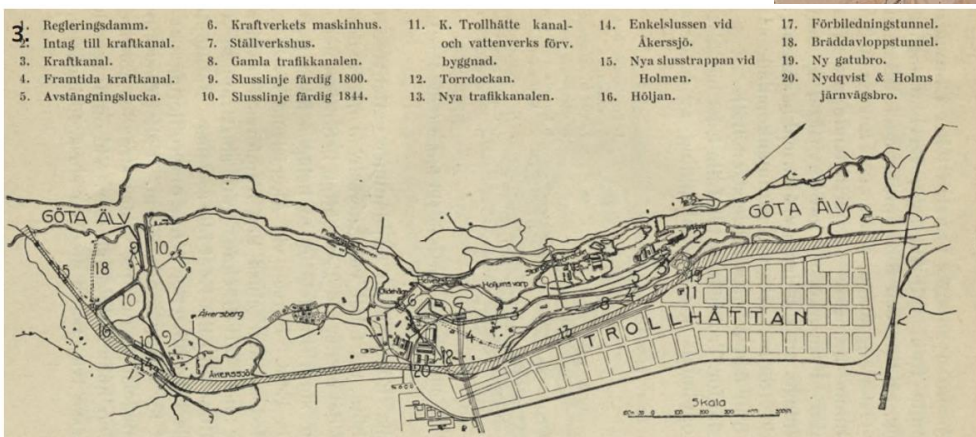

Slussarna växer över tid

Tabell I. Slussfakta

	Polhems slussar	1800 års slussled	1844 års slussled	1916 års slussled
Antal slussar	3	8	11	4
Längd mellan portar	36 alnar	35,4 m	35,6 m	97,9 m
Slussbredd	9 alnar	6,5 m	7,1 m	13,7 m
Vattendjup på tröskeln	4 alnar	4,2 m	3,0 m	5,5 m
Största sänkhöjd för sluss	26 alnar	4,2 m	3,1 m	9,5 m
Lastkapacitet för fartyg	80 ton	140 ton	300 ton	2200 ton

Källa: Trollhätte kanal 200 år.

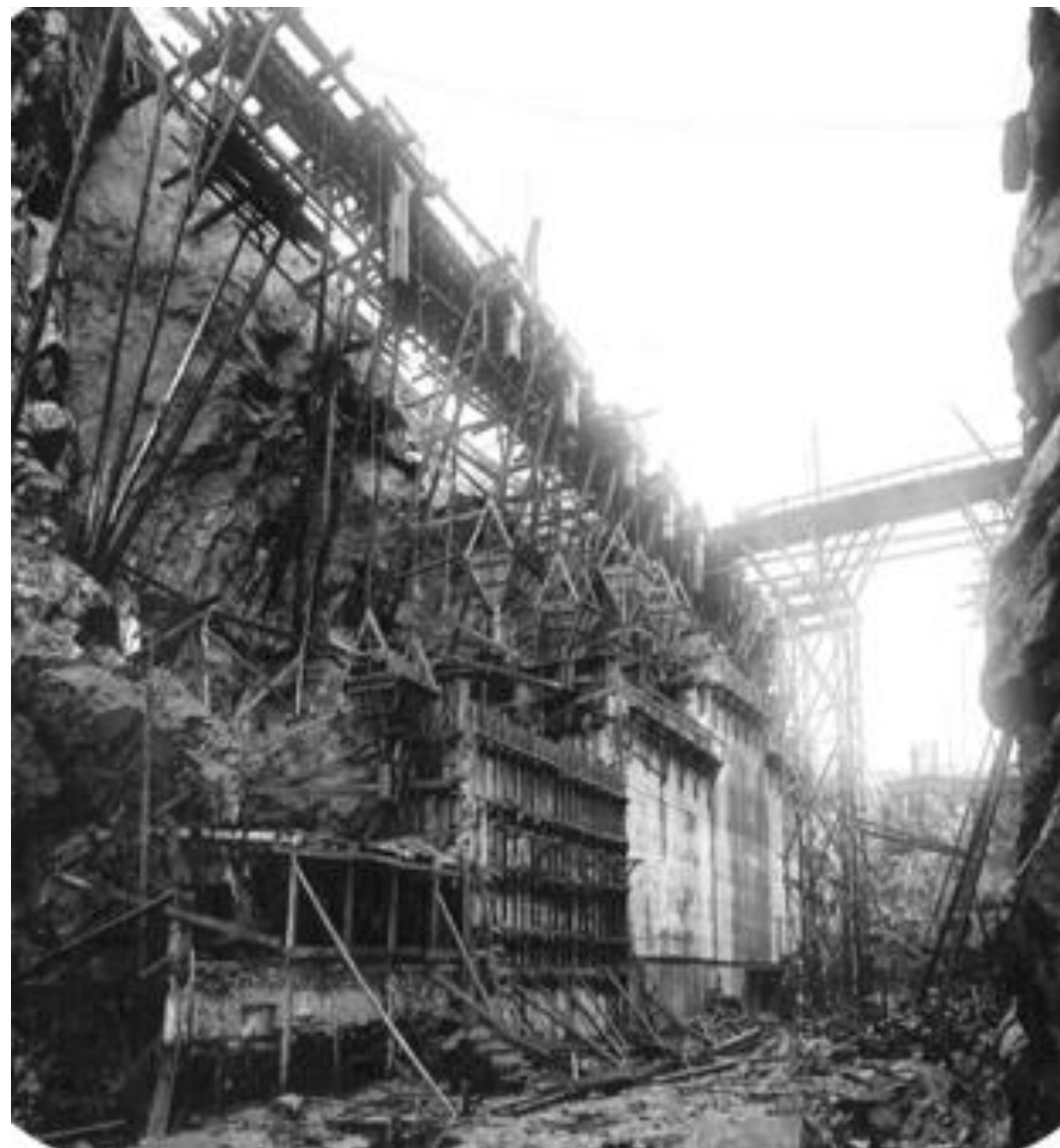

Arbete med sluss nummer 2 i Trollhättan, 1915. Bygget av 1916 års kanal sysselsatte som mest 2000 personer. Även om maskiner, mudderverk och tågspår gjorde byggandet betydligt effektivare än vid tidigare slussprojekt, var det ofta ett tungt arbete. Sjöfartsverket.

1916 års slussled byggs i stor skala. Bilderna visar arbetets omfattning.

Figur 43. Bergkanalen mot norr Vaktbostaden Klaffbron. Murad kajkant med trappa. 1915 Sjöfartsverket.

Byggnation av sluss två.

En gemensam arkitektur

Gamla hamnkontoret vid förrådsgården.

Förrådsgården sedd från andra sidan kanalen.

Förråd från 1893, idag Kanalmuseum.

Mekanisk verkstad, nr 1 på 1942 års plan.

En relativt ny byggnad där äldre byggnadsdelar återanvänts.

Den gula och röda bebyggelsen är ett tydligt kännetecken för kanalmiljön – och finns även i Trollhättan.

Området vid Åkersberg från andra sidan vattnet. Vid Åkersberg och Förrådsområdet finns en samlad bebyggelse med byggnader med uttryck som är karaktäristiskt för slussmiljön.

Vaktbostaden Klaffbron (1875), en av vaktbostäderna utmed Bergkanalen. Idag finns två på västra sidan av kanalen och en på östra sidan vid Åkers sjö.

Bokhållarebostaden från 1895 med uthus/källarbod vid Åkersberg. Två hus som bevarar sin ursprungliga karaktär med dörrar och fönster i original. Bokhållarebostaden har även kvar ankaret på taknocken.

Slusscafeet, uppfört 1908 som vilostuga för slussgossar. Tillbyggt med altaner för caféet.

Uthus i sten som ingår i bebyggelsemiljön vid Åkersberg.

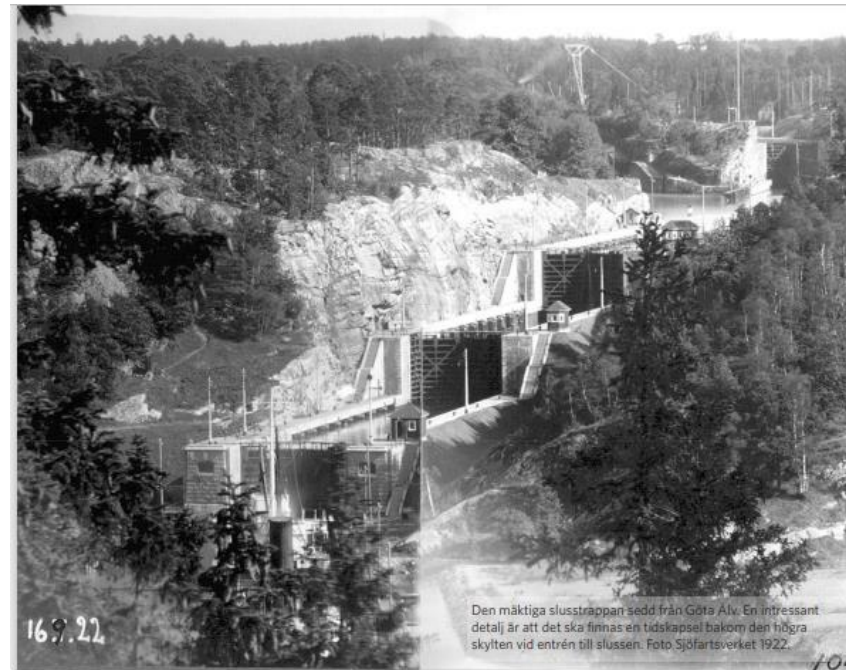
Klockstapeln är ett landmärke utmed 1916 års slussled.

En av manöverhytterna. Fönster och dörrar har bytts ut i sen tid, men byggnaden bevarar volym, samt fasad- och takmaterial.

Nedre delen av 1916 års slussar med höga stenmurar och en av manöverhytterna intill nedersta slussporten.

Den mäktiga slustrappan sedd från Göta Älv. En intressant detalj är att det ska finnas en tidskapsel bakom den högra skylten vid entrén till slussen. Foto Sjöfartsverket 1922.

De två översta portarna i 1916 års slussanläggning. Vid varje port står en manöverhytt. Foto Sjöfartsverket 1916.

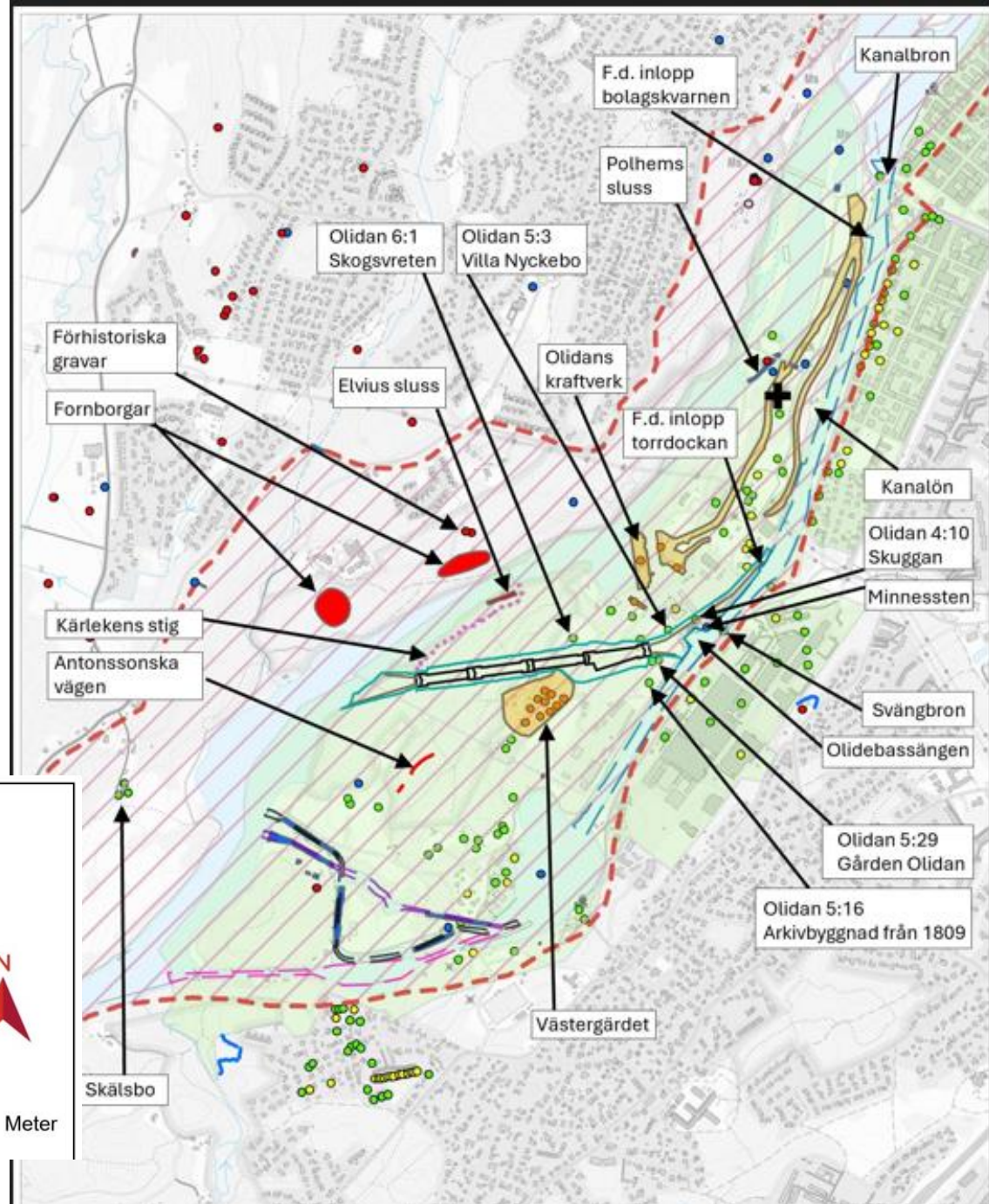

Ödaterat foto, sannolikt strax före färdigställandet 1916. Foto Sjöfartsverket.

1916 års slussar byggnadsverk och manöverhytter. Kraftiga granitklädda murar – nästan borglika konstruktioner. Typiska manöverhytter med fjällpanel och blå smidesstaket.

Starka skydd och utpekade värden i Trollhättan

- Riksintresse för kulturmiljövård (Trollhättan P23)
- Kanal- och slussområdet är statligt byggnadsminne
- Flera enskilda byggnader är skyddade som byggnadsminnen
- Kommunalt utpekade kulturmiljöer och värdefulla byggnader

Teckenförklaring

Permanent markanspråk ny slussled

Ledverk

Slussstrappa

Slussgenerationer:

1800

1844

1916

Bergkanalen

Kyrkligt kulturminne

Enskilt byggnadsminne, byggnad

Enskilt byggnadsminne, yta

Riksintresse för kulturmiljövården, Trollhättan [P 23]

Fornlämning

Möjlig fornlämning

Övrig kulturhistorisk lämning

Fornlämning

Möjlig fornlämning

Övrig kulturhistorisk lämning

Fornlämning

Möjlig fornlämning

Övrig kulturhistorisk lämning

Kulturhistoriskt värdefull byggnad/objekt

Kulturhistoriskt intressant byggnad (miljöskapande värde)

Kulturhistoriskt värdefullt område, Trollhättans stad

0 150 300 450 600 Meter

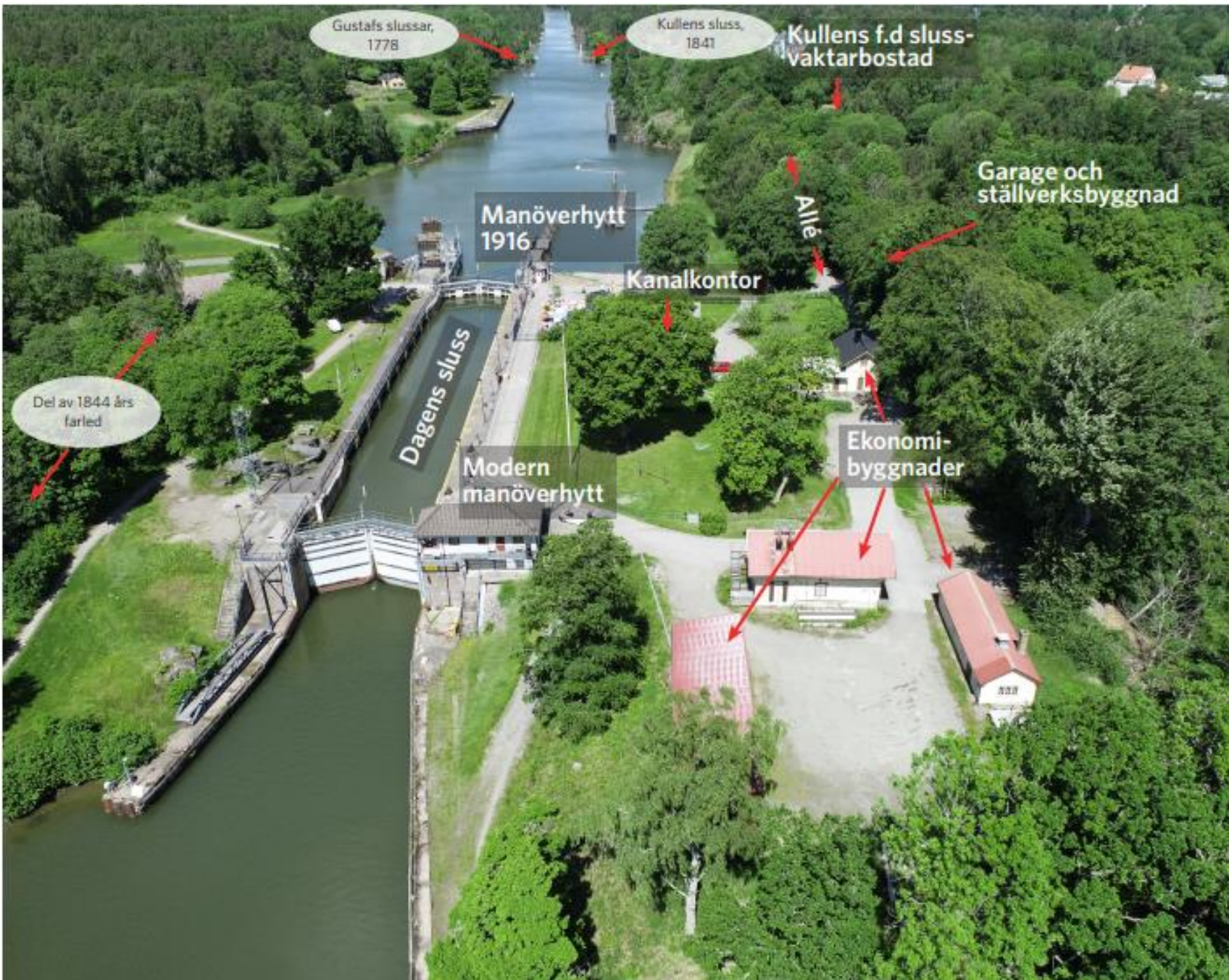

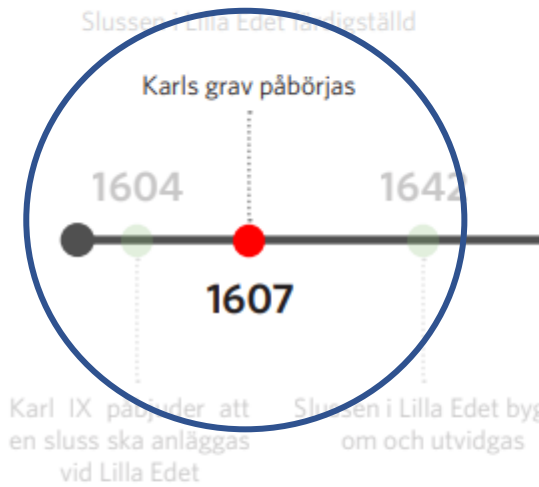
Vänersborg

An aerial photograph of a canal system with three locks. The canal is surrounded by dense green forest. In the background, there are some buildings and a road. The water is dark green, and the sky is bright. The text is overlaid on the left side of the image.

Här möts tre slussgenerationer

Vid Brinkebergskulle i Vänersborg ligger
tre generationer slussar sida vid sida i
en lugn och överblickbar miljö.

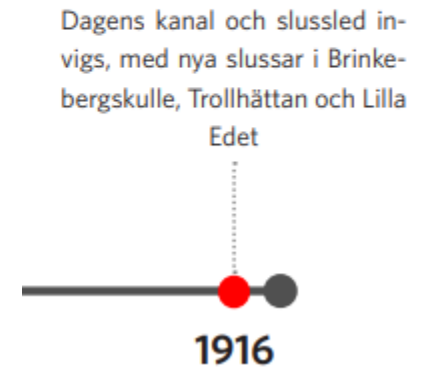

Starten för Karls grav

1607 inleder Karl IX arbetet med Karls grav.

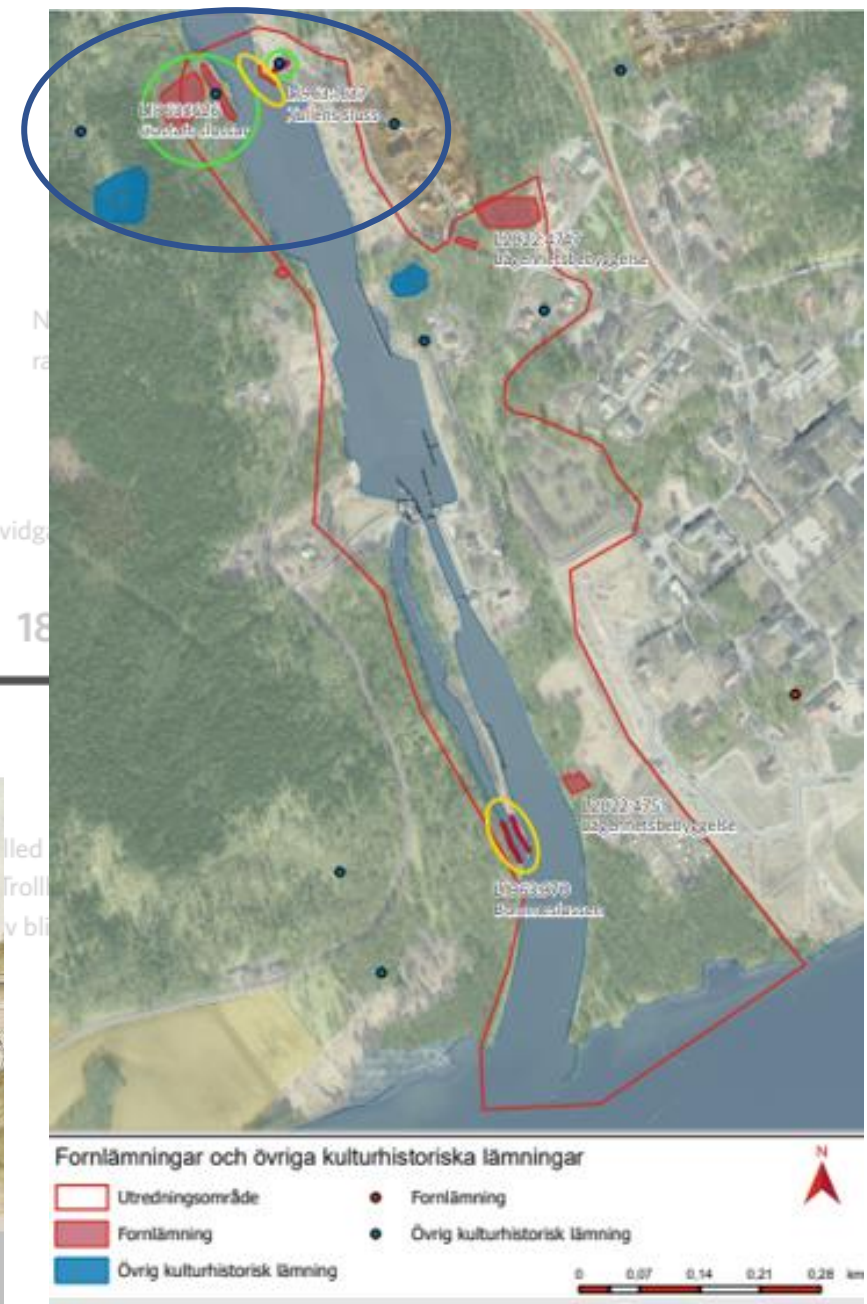
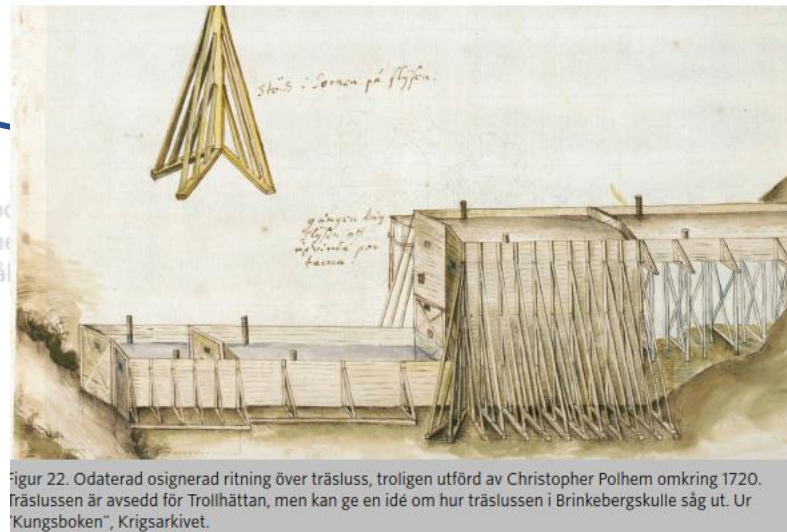
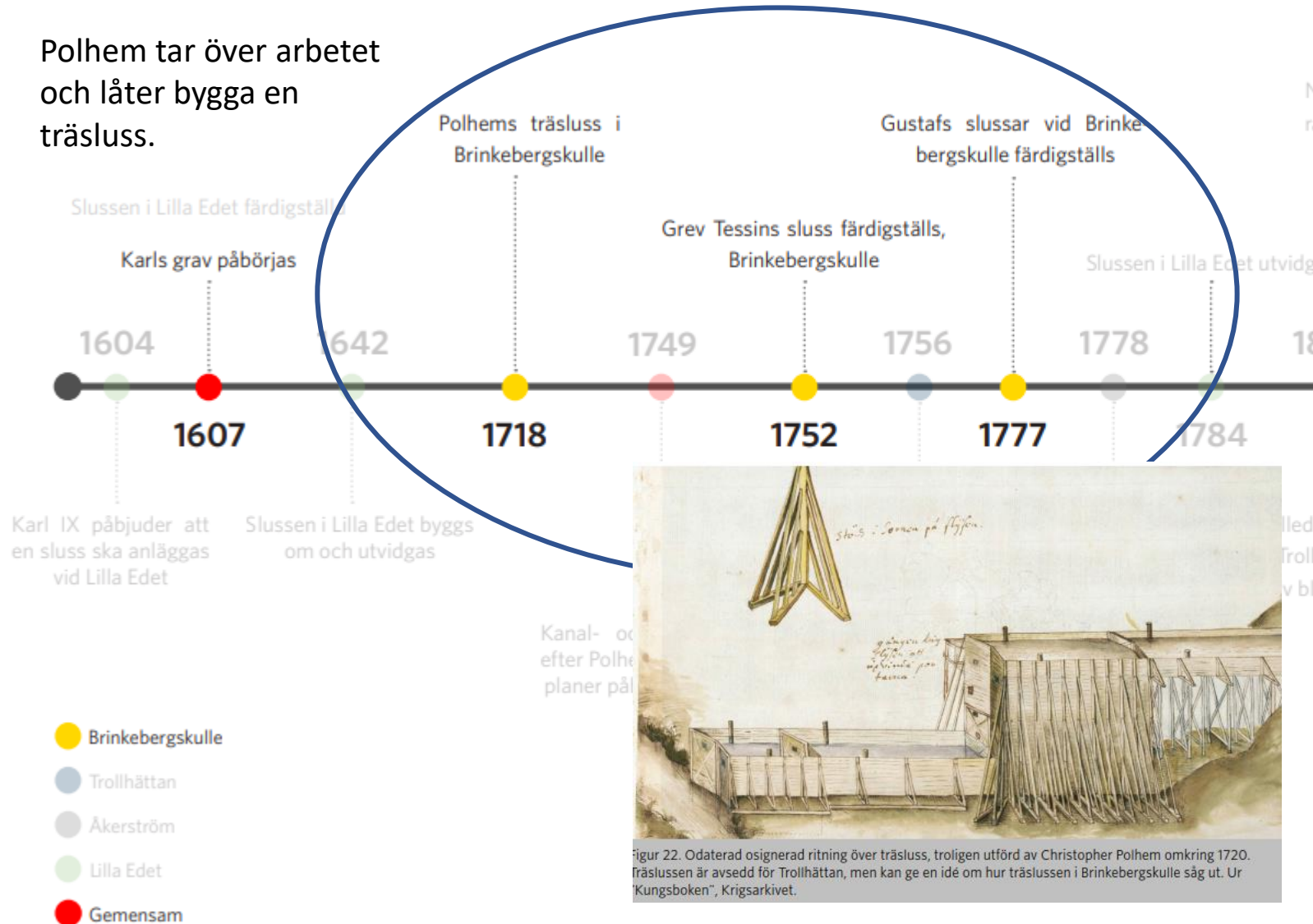

Figur 19. Karta över Vänerns utlopp, Vassbotten och Karls grav från år 1714 av Wilhelm Kruse. Fallen där Karl IX ursprungligen ville låta uppföra en slussled syns kring öarna där Vänern och Göta älv möts. Kartan visar Karls grav från tiden innan någon sluss hade tillkommit och innan kanalen var farbar. På bägge sidor om kanalen låg flera torp tillhörande Onsjö respektive Restad. Av dessa finns lämningar kvar. Sjöfartsverket.

Polhem tar vid

Polhem tar över arbetet och låter bygga en träsluss.

Figur 46. Tidslinje över viktiga händelser i Brinkebergskulles slussars historia, med händelser i övriga Trollhättan kanals historia i bakgrunden.

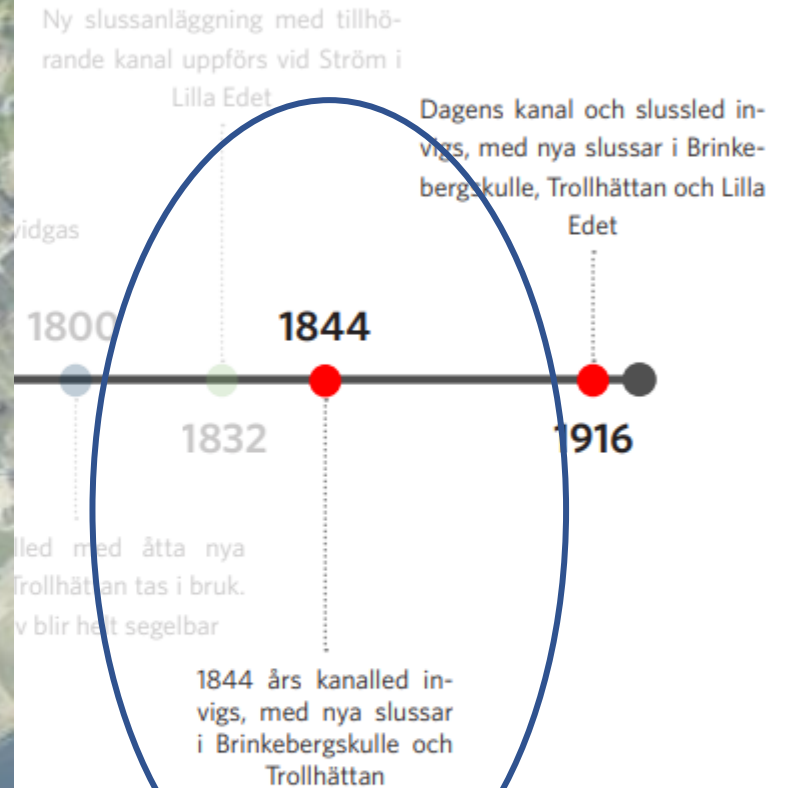

Figur 26. J. F Martins akvarell av Tessins sluss (ca. 1790) är den enda mer detaljerade avbildning av slussen som påträffats under arbetet med kulturarvsanalysen. Här syns hur slussen var utformad liknande Polhems slussar i Trollhättan: en schaktsluss med stollgång insprängd i berget.

J. F. Martin f.

Ny slussled 1844

En ny kanalsträckning och nya slussar byggs.

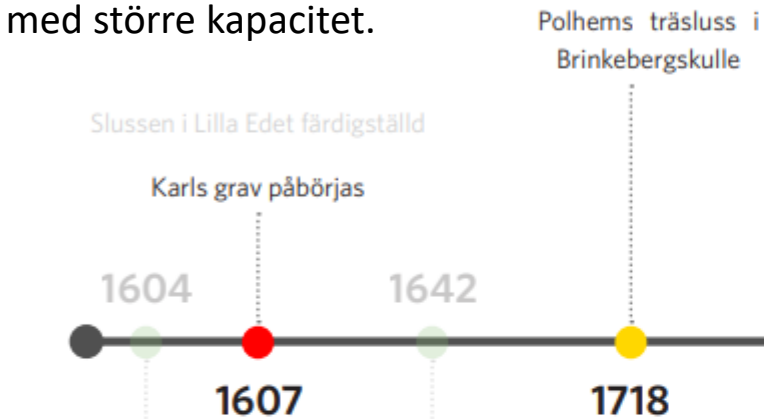

Figur 30. Samtida målning med motiv från 1870-talets slussmiljö i Brinkebergskulle. Bilden visar en båt som precis gått igenom Kullens sluss, den norra av 1800-talets två slussar. En del av det murparti som syns längst till höger i bild finns bevarat i dag. Nedre delen av Gustafs slussar från 1700-talet skymtar i bakgrunden, parallellt med kanalen i förgrunden. På höjden står det ståtliga slussinspektörshuset, som troligen uppfördes under sent 1850-tal och revs omkring 1890. Här framgår tydligt den parklika slussmiljöns "lövriska enviroger"

1916 – en ny slussled

En modern farled tas i bruk med större kapacitet.

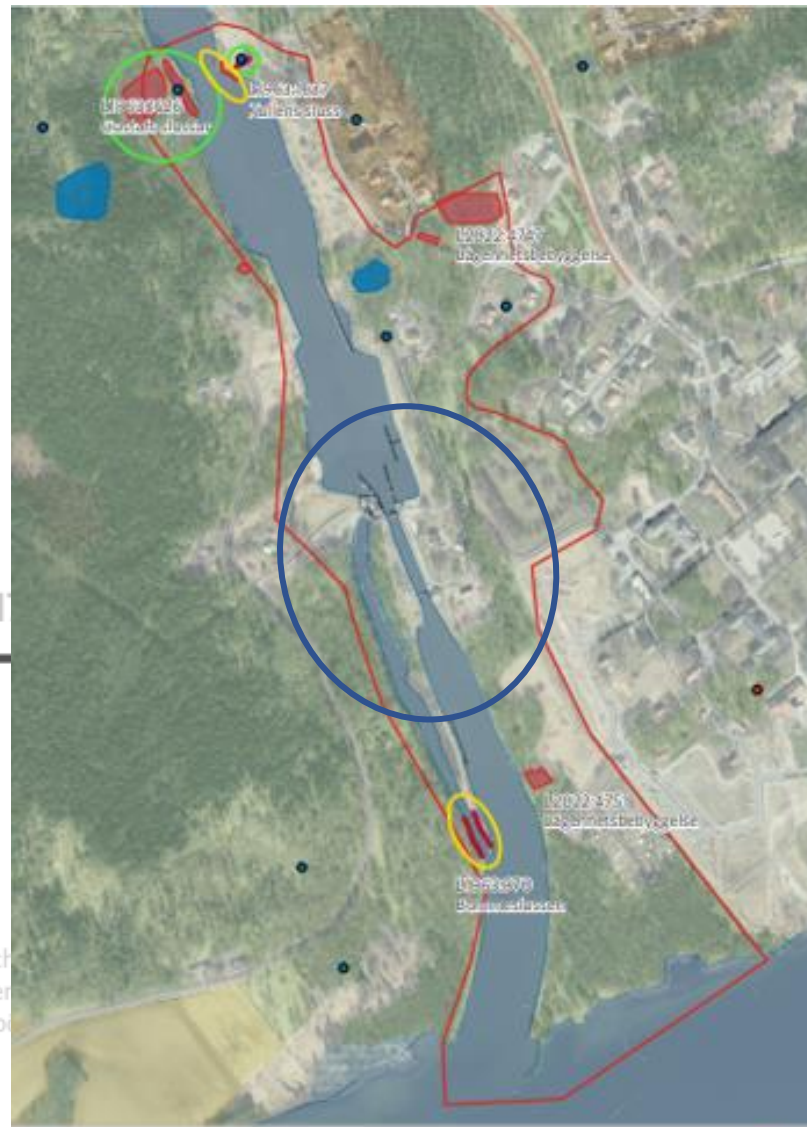

Karl IX påbjuder att en sluss ska anläggas vid Lilla Edet

Slussen i Lilla Edet byggs om och utvidgas

Kanal- och efter Polhems träsluss i Brinkebergskulle

- Brinkebergskulle
- Trollhättan
- Åkerström
- Lilla Edet
- Gemensam

Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

- Utredningsområde
- Fornlämning
- Övrig kulturhistorisk lämning
- Fornlämning
- Övrig kulturhistorisk lämning

0 0,07 0,14 0,21 0,28 km

ny slussanläggning med tillhörande kanal uppförs vid Ström Lilla Edet

as

300

1832

1844

1916

med åtta nya hättan tas i bruk. är helt segelbar

1844 års kanalled invigs, med nya slussar i Brinkebergskulle och Trollhättan

Dagens kanal och slussled invigs, med nya slussar i Brinkebergskulle, Trollhättan och Lilla Edet

Flera byggnader återanvänds och flyttas från 1844 års sluss till det nya läget vid 1916 års sluss.

Dagens karta och karta från 1910 som visar 1800-talets slussbyggnaders ursprungliga och nuvarande lägen, samt 1844 års farleds ursprungliga utbredning.

Figur 93. Slussens västra mur muras. Sjöfartsverket.

Figur 94. Glacisläggning söder om slussen, ca. 1914. Sjöfartsverket.

Figur 95. Arbeten vid 1916 års sluss. På fotot syns de ursprungliga slussportarna och avstängningsanordning vid slussens nedre del. Sjöfartsverket.

Figur 96. Vykort över Brinkebergskulles slussmiljö. Vykortet postgånget 1932. Järnvägsmuseet.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

MANÖVERHYTT 1916

- Typbyggnad från 1916 års kanalprojekt, och den enda kvarstående bevarade manöverhytt från 1916 i Brinkebergskulle
- Ingår i ett större bebyggelsemässigt sammanhang i slussmiljön från 1916
- Byggnadens placering vid slussportarna berättar om dess historiska funktion och gör den särskilt framträdande för för slussande båtar
- För uppförandetiden typiskt nationalromantiskt utseende med fasad och tak täckt med tjärade spån
- Säregen byggnadsvolym med fasade hörn och valmat tälttak
- Delvis bevarad interiör med golv, vägghänsel, räcke. Trappan ner i slussen som visar en tidigare viktig funktion för byggnaden
- Manöverhytt har motsvarigheter i Lilla Edet och Trollhättan, vilket ger ett kontinuitetsvärde och väl läsbara samband för 1916 års kanalled

Slussarkitektur i Vänersborg

Samma sammanhållna uttryck: granitklädda murar, manöverhytter med fjällpanel och blå smidesdetaljer. Flera byggnader är flyttade från Kullens sluss.

Figur 134. Manöverhyttens interiör med bevarad inredning.

Figur 135. Manöverhytten är den första byggnaden som möter slussande som färdas från norr.

Figur 133. Manöverhytten fotograferad från sydost. Utbytta fönster och dörr är inte anpassade till byggnadens karaktär.

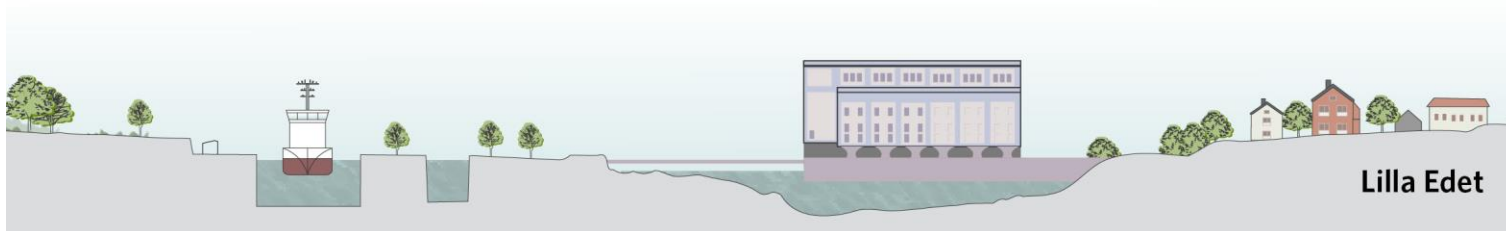
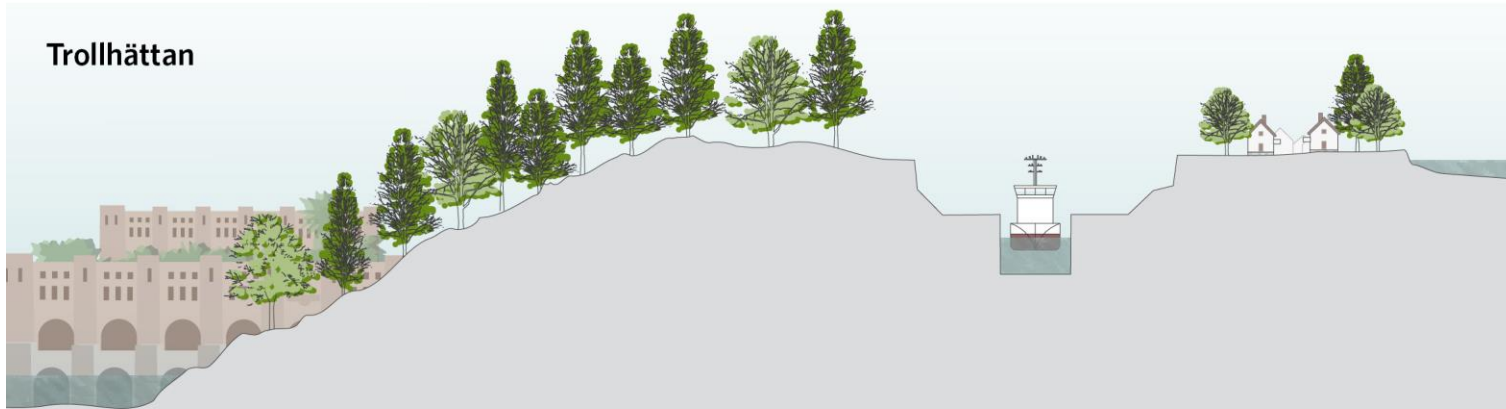
Figur 115. Pannrum/kompressorbod fotograferad från norr. Panelen, fönster- och dörrfodren samt de krysspräjsade fönstren är karakteristiska för 1800-talsbebyggelse kopplad till Trollhätte kanal.

Figur 101. Kanalkontoret sett från slussen.

Figur 88. 1916 års sluss.

Vill du fördjupa dig mer?

Här finns kulturarvsanalyserna:

- [Lilla Edet](#)
- [Trollhättan](#)
- [Vänersborg](#)